

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
Економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
(освітній рівень)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка і аналітика бізнесу»

на тему: Діагностика економічного стану підприємств з виготовлення виробів із бетону на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)

ДРЕАБ. 0 2 3 2 4 5 0 1 0 2 0 0

Виконав: студент 2 курсу, гр. ЕАБм-23-1 Г 12.12.24 Дмитро ГОЛЮК
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Керівник А 12.12.24 Валентина ЛУК'ЯНОВА
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Нормоконтролер [підпис] Олександр ПИЛИП'ЯК
Підпис, дата Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ЕАМ та ІТБ
д-р екон. наук, проф.
12 12 2024 р. [підпис] Павло ГРИГОРУК
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Хмельницький, 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра Економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі

Освітній рівень «магістр»

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка і аналітика бізнесу»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Павло ГРИГОРУК

2024 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Голюку Дмитру Вікторовичу

1. Тема роботи «Діагностика економічного стану підприємств з виготовлення виробів із бетону на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)», керівник роботи Лук'янова Валентина Вячеславівна, доктор економічних наук, професор, затверджена наказом по університету від 26.08.2024 року № 60 дод. №14
2. Строк подання студентом роботи на кафедру _____
3. Вихідні дані до роботи: нормативно-законодавчі акти України, матеріали теоретичних досліджень за темою роботи, статистичні звітні дані підприємства за 2021–2023 роки
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. Дослідження теоретичних аспектів діагностики економічного стану підприємства. Аналітичне дослідження стану та проблем розвитку підприємств з виготовлення виробів із бетону в Україні, господарської діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький). Розробити та обґрунтувати заходи щодо покращення економічного стану підприємства. Висновки. Додатки
5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) Трактування сутності поняття «економічна діагностика». Складові елементи діагностики економічного стану підприємства. Відмінності між діагностикою економічного та фінансового стану підприємства. Види економічної діагностики за різними класифікаційними ознаками. Методи діагностики економічного стану підприємства. Схема діагностики економічного стану

підприємства за окремими напрямками. Індекси промислової продукції :
видами діяльності та ОПГ. Кількість діючих підприємств з розподілом на
великі, середні, малі підприємства. Основні виклики на ринку будматеріалів
частка респондентів, які вказали дану проблему. Основні техніко-економічні
показники діяльності підприємства. Аналіз складу і динаміки прибутку
Розробка та обґрунтування пропозицій щодо методів проведення діагностики
економічного стану ТДВ «Хмельницькзалізобетон» і визначення напрямків
його зростання.

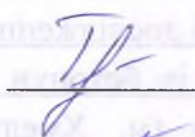
6. Консультанти розділів дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 2.09.24

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Вступ	01.10.24	виконано
Теоретичний розділ	20.10.24	виконано
Аналітично-дослідницький розділ	15.11.24	виконано
Проектно-рекомендаційний розділ	01.12.24	виконано
Висновки	05.12.24	виконано
Графічна частина	12.12.24	виконано

Студент Дмитро ГОЛЮК

Керівник роботи Валентина ЛУК'ЯНОВА

АНОТАЦІЯ
до дипломної роботи

Студента Дмитра ГОЛЮКА

Керівник Валентина ЛУК'ЯНОВА

Тема роботи Діагностика економічного стану підприємств з виготовлення виробів із бетону на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)

Пояснювальна записка до роботи включає 90 сторінок, 34 таблиць, 22 рисунків, список використаних джерел з 38 найменувань, 3 додатків.

Ключові слова Економічний стан, діагностика діяльності підприємства, цілі та завдання діагностики, функції діагностики, підходи і методи діагностики, алгоритм та основні показники проведення економічної діагностики

Предметом дослідження є стан, проблеми та особливості господарювання підприємств з виготовлення виробів із бетону

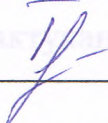
Підприємство-об'єкт дослідження ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)

За результатами дослідження сформульовані рекомендаційні заходи щодо методів проведення діагностики економічного стану ТДВ «Хмельницькзалізобетон» та окреслені напрямки забезпечення його економічного зростання

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)

Дата виконання дипломної роботи 12.12.24р.

Дата захисту дипломної роботи 20.12.24р.

Дипломник / Дмитро ГОЛЮК /

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Діагностика діяльності підприємства: сутність, зміст, завдання	7
1.2 Класифікація видів діагностики	12
1.3 Алгоритм та основні методи проведення діагностики економічного стану підприємства	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «ХМЕЛЬНИЦЬКЗАЛІЗОБЕТОН»	20
2.1 Дослідження стану та проблем розвитку ринку будівельних матеріалів України	20
2.2 Загальна характеристика діяльності підприємства ТДВ «Хмельницькзалізобетон»	31
2.3 Аналіз наявності та використання ресурсів підприємства	38
2.4 Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності підприємства	51
2.5 Оцінка фінансового стану підприємства	57
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА І ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	63
3.1 Оцінювання бізнес-моделі підприємства за допомогою 12-ти факторної моделі ROE	63
3.2 Система показників для проведення моніторингу економічного стану підприємства	68
3.3 Загальні рекомендації щодо визначення напрямків забезпечення економічного зростання підприємства за умов воєнного стану та повоєнної відбудови країни	72
ВИСНОВКИ	76
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	79
ДОДАТОК А Трактуювання науковцями сутності поняття «економічна діагностика»	
ДОДАТОК Б Система основних показників та порядок їх розрахунку	
ДОДАТОК В Звітність підприємства	

ВСТУП

В умовах сьогодення, коли наявними є трансформаційні зміни та економіко-політичні дисбаланси в економіці України через війну, посилюється актуальність систематичного дослідження діяльності суб'єктів господарювання як з точки зору їх поточного стану, так і можливих перспектив розвитку. Керівництву підприємств необхідні комплексні відомості, без яких неможливим є прийняття продуманих управлінських рішень. З огляду на зазначене, саме сучасний інструментарій економічної діагностики дозволяє проводити ґрунтовне дослідження, отримувати повну і релевантну інформацію про економічний стан підприємства, виявляти існуючі загрози та негативні тенденції в його діяльності, а також визначити наявні внутрішні й зовнішні резерви для підвищення ефективності використання його ресурсів та напрямки подальшого сталого розвитку.

Отже, тема кваліфікаційної (дипломної) роботи «Діагностика економічного стану підприємств з виготовлення виробів із бетону на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)» є безумовно актуальною в сучасних умовах господарювання.

Метою роботи є аналіз теоретичних аспектів визначення терміну «діагностика» щодо економічного стану підприємства; характеристика сутності цієї категорії, її місце і завдання у діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання; розгляд основних принципів та видів діагностики залежно від цілей та напрямків дослідження; узагальнення теоретичних і практичних напрацювань у розрізі етапів процесу діагностики, сучасних інструментів й методів її проведення; формування системи показників для оцінювання економічного стану підприємства; розробка заходів для впровадження на підприємстві з метою підвищення ефективності його діяльності.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький).

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень щодо діагностики економічного стану підприємства.

Методологічною базою дослідження є нормативно-законодавча база з питань функціонування підприємств з виробництва будівельних матеріалів, напрацювання сучасної наукової економічної думки у сфері дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували навчальна література, періодичні видання, інформація Державної служби статистики України, дані статистичної та бухгалтерської звітності підприємства ТДВ «Хмельницькзалізобетон» тощо. В процесі проведення дослідження було використано статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний, системний та інші методи.

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» для діагностики його поточного економічного стану та визначення напрямків подальшого сталого та ефективного розвитку.

У процесі проведення даного дослідження опубліковано наступні роботи [7, 8].

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Діагностика діяльності підприємства: сутність, зміст, завдання

На сьогодні без достовірної оцінки економічного стану підприємства неможливо забезпечити його стійкий та ефективний розвиток.

Розгляд визначення сутності поняття «економічний стан підприємства дає змогу окреслити його багатоаспектність та ідентифікувати його за змістовними критеріями. Наведемо визначення поняття «економічний стан підприємства» окремими науковцями. Так автор статті [35] визначає економічний стан підприємства як «комплексне поняття, що характеризується забезпеченістю ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності всіх суб'єктів господарювання, доцільністю і ефективністю їх розміщення і використання, комерційними взаємовідносинами з іншими суб'єктами господарювання, стійкістю та платоспроможністю».

Науковці Коваленко-Марченкова Є.В., Кірнос О.О., Бородін М.О. у свою чергу зауважують, що «економічний стан підприємства є комплексною характеристикою, що відображає внутрішню ситуацію у забезпеченості матеріальними, трудовими й фінансовими ресурсами та рівня ефективності їх використання у співвідношенні з обсягами виробництва й реалізації продукції підприємства, а також у співвідношенні витрат і грошових надходжень від здійснення цих процесів» [16, С.67]. Автори статті [16] наголошують, що «економічний стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів».

Одним із ефективних способів оцінки економічного стану є діагностика.

Діагностика дозволяє гнучко, ефективно та якісно здійснювати

управління, визначати напрямки розвитку підприємства, забезпечувати контроль за його платоспроможністю та фінансовою рівновагою, розробляти заходи підвищення ефективності діяльності.

Дослідження наукових джерел щодо трактування науковцями сутності поняття «економічна діагностика» вказує на їх розбіжність та неоднозначність (додаток А).

Діагностику розглядають як вид управлінської роботи, як окремий етап процесу ухвалення рішення, як дії пошукового характеру, як визначення стану об'єкта управління, як спосіб встановлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів тощо.

Узагальнюючи результати дослідження понятійного-категорійного апарату, можна виокремити наступні підходи до визначення поняття «економічна діагностика: інформаційно-аналітичний, фінансово-аналітичний, ресурсний, процесний, управлінський, системний.

Погоджуємось із автором роботи [35], яка розглядає діагностику економічного стану підприємства як «процес розпізнавання і виявлення на основі визначених ознак (ключових оціночних показників, вивчення окремих результатів, неповної інформації) проблем у функціонуванні об'єкта дослідження з метою оцінки наявних тенденцій і виявлення можливих перспектив його розвитку та аналіз варіантів найкращого вирішення виявлених проблем».

За сучасних умов господарювання застосування діагностики економічного стану підприємства викликано:

- необхідністю координування внутрішніх процесів поточної системи управління через її ускладнення;
- появою нових вимог до управління підприємством через швидкі зміни зовнішнього середовища (виникає потреба у гнучкості управління, зміщення акцентів з контролю та аналізу минулого на прогнозування майбутнього стану підприємства, передбачення та запобігання кризових ситуацій, постійний моніторинг змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах);

– ускладнення системи інформаційного забезпечення (зростання обсягів інформації, відсутність релевантної інформації, її недостовірність тощо).

На рисунку 1.1 наведено основні складові елементи діагностики економічного стану підприємства.

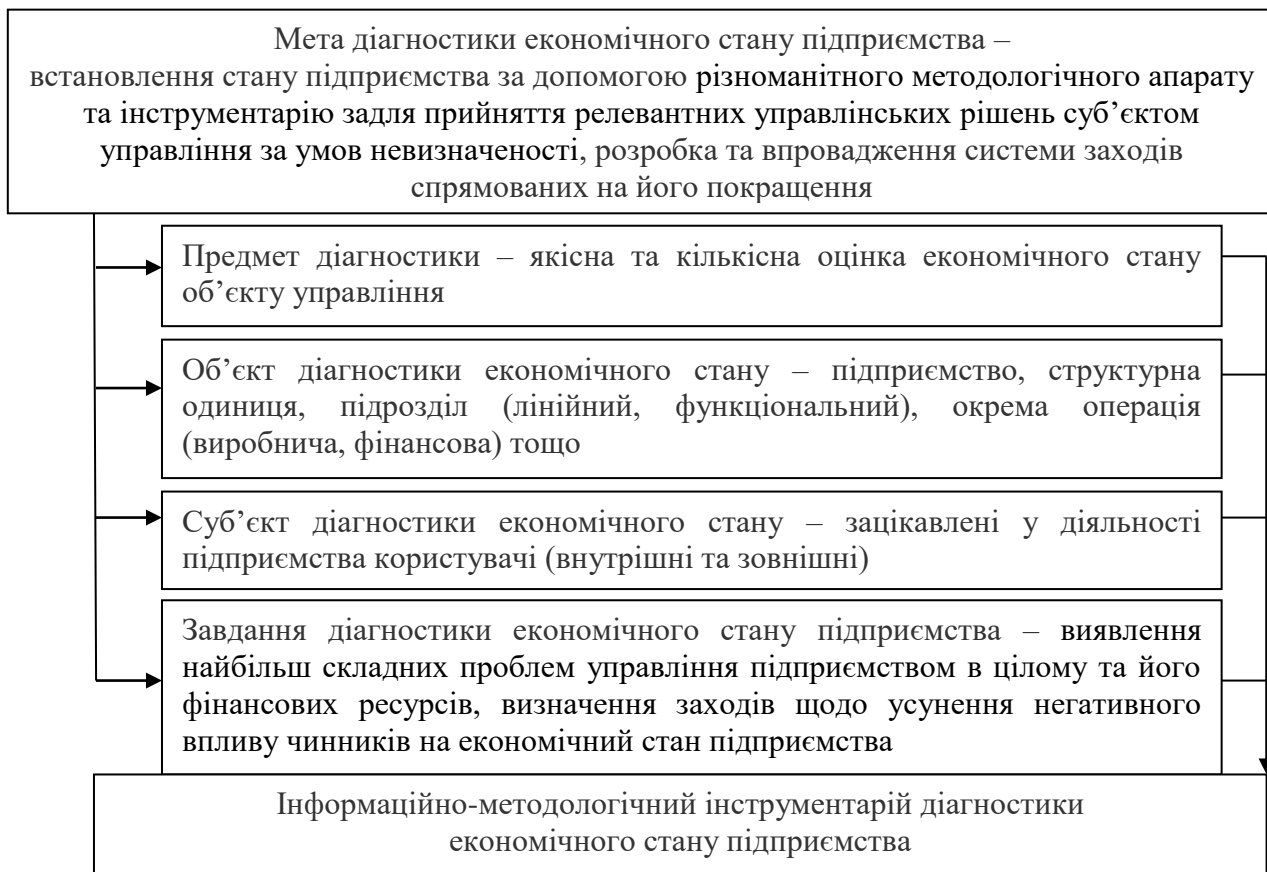

Рисунок 1.1 – Складові елементи діагностики економічного стану підприємства (сформовано автором на основі узагальнення [26])

Для досягнення основної мети діагностики економічного стану виконуються наступні завдання:

– дослідження складу й характерних властивостей підприємства, порівняння їх з нормативними параметрами,

– виявлення факторів, що здійснюють визначальний вплив на економічний стан підприємства,

– розробка системи показників для оцінки економічного стану підприємства,

- оцінка динаміки та напрямку змін показників, обраних для дослідження,

- визначення (ідентифікація) економічного стану на певний момент часу та проведення дослідження тенденцій його змін у просторово-часовому розрізі,

- визначення резервів у виробничо-господарській діяльності підприємства для поліпшення його економічного стану.

Діагностика економічного стану підприємства виконує оціночну, пошукову, інформаційну, ідентифікаційну (діагностичну), симптоматичну, консультативно-дорадчу функції.

Вона ґрунтується на наступній системі принципів: комплексне та системне оцінювання; причино-наслідковий зв'язок та цільове спрямування; своєчасне, достовірне, науково обґрунтоване відображення реального стану підприємства.

Діагностика економічного стану підприємства використовує такі засоби, як: аналіз системи управління підприємством й виробничої структури підприємства; оцінювання виробничого та економічного потенціалів підприємства; оцінювання ризиків діяльності підприємства та інші.

Діагностику економічного стану підприємства здійснюють на основі наступного інформаційного забезпечення: нормативно-правових актів, Інтернет-ресурсів, галузевої статистичної звітності, фінансової та статистичної звітності підприємства (Баланс (Звіт про фінансові результати) (форма №1), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма №2), Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) (форма №3), Звіт про власний капітал (форма №4), Примітки до річної фінансової звітності (форма №5), Структурне обстеження підприємства (форма №1-підприємництво), Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції (форма №1П-НПП) та інша звітність).

Наголосимо, що діагностику економічного стану не можна ототожнювати із оцінкою фінансового стану (табл. 1.1).

Отже, фінансовий аналіз дозволяє оцінити наявність фінансових ресурсів

підприємства та напрямки їх використання, співвідношення між активами та пасивами, фінансову стійкість підприємства, стратегію та тактику ведення фінансової політики та інші питання, які стосуються фінансової сфери діяльності.

Таблиця 1.1 – Відмінності між діагностикою економічного та фінансового стану підприємства

Критерії відмінностей	Економічний стан	Фінансовий стан
1. Мета проведення дослідження	Дослідження процесу формування та оцінка показників ефективності діяльності підприємства	Оптимізація фінансових потоків, вивчення кредитоспроможності, вартості капіталу тощо
2. Суб'єкт дослідження	Керівники структурних підрозділів та підприємства	Фінансові аналітики та фінансові відділи
3. Джерела аналізу	Дані управлінського обліку, статистична звітність, оперативна інформація підприємства	Дані фінансового обліку та звітності
4. Показники	Ефективність використання ресурсів (основних засобів, оборотних активів, персоналу, фінансів), узагальнюючі економічні показники (доходи, витрати, фінансові результати, рентабельність (збитковість) тощо)	Ліквідність та платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність тощо

Проте дослідження напрямку розвитку підприємства потребує діагностики цілого кола питань, які пов'язані не лише із його фінансовим станом, а й із виробничо-господарським процесом його функціонування.

Саме діагностика економічного стану націлена на ґрунтовний аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.

Оцінка економічного стану – процес діагностики системи показників господарської діяльності підприємства, яка формується у результаті впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, в тому числі ендогенних та екзогенних, з метою визначення економічного стану об'єкта дослідження на конкретний момент часу. Вона передбачає аналіз усіх аспектів його діяльності, а саме використання ресурсів, оцінку рівня економічної ефективності результатів

діяльності в цілому, виявлення проблемних питань розвитку, розробки комплексу заходів спрямованих на покращення стану підприємства. Тобто «оцінка економічного стану підприємства» є більш широким поняттям за поняття «оцінка фінансового стану».

На основі діагностики економічного стану підприємства розробляється його економічна політика та визначаються стратегічні завдання в інвестиційній, постачальницько-збутовій і ціновій сферах діяльності.

1.2 Види діагностики за різними класифікаційними ознаками

Залежно від обраного об'єкту економічної діагностики та його характеру, виділяють такі основні її види:

- за рівнем об'єкту діагностики: глобальна, макродіагностика, мікродіагностика;
- за періодичністю проведення: періодична, разова, моніторинг;
- за тематикою та обсягом проблеми: комплексна, тематична, системна, експрес-діагностика;
- за цільовою спрямованістю: загальносистемна, по елементна [21].

На рисунку 1.2 представлено більш детальну класифікацію видів економічної діагностики за різними ознаками.

В статті [31] виокремлено такі чотири основні види діагностики діяльності підприємства, як:

- експрес-діагностика,
- первинна діагностика,
- комплексна діагностика,
- поелементна діагностика.

ВИДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗА ОКРЕМИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ

Характер дослідження
<p>– етіологічна діагностика – це система аналізу економічної діяльності підприємства, що побудована за принципом «від причини до симптому», тобто за принципом зосередження основної уваги дослідника на встановленні причинно-наслідкових зв'язків між подіями внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання;</p> <p>– симптоматична діагностика – це система аналізу, що передовсім фіксує позитивні чи негативні вияви різноманітних чинників, а потім досліджує їхні причинно-наслідкові зв'язки</p>
Суб'єкти здійснення
<p>– внутрішня діагностика – це система аналізу, пов'язана з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, що визначають використання основних коштів, структуру поточних витрат, тривалість будівельно-монтажних робіт, структуру та ліквідність активів, дебіторську заборгованість, рівень фінансових ризиків тощо;</p> <p>– зовнішня діагностика – це система аналізу пов'язана із розглядом суто ринкові (рівень попиту, пропозиції, стабільність валютного ринку тощо), фактори, що формують загрозу банкрутства суб'єкта (інфляція, рівень безробіття, стабільність законодавчої та податкової бази), і фактори, які структура визначає самостійно з урахуванням специфіки своєї діяльності</p>
Характер об'єкта
<p>– структурна діагностика – передбачає дослідження підприємства і його підрозділів з позицій системного аналізу;</p> <p>– організаційна діагностика – застосовується для аналізу взаємодії підрозділів підприємства у процесі виробництва та реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг та виконання завдань, що передбачають досягнення соціального ефекту;</p> <p>– функціональна діагностика – використовується з метою оцінки діяльності окремих підрозділів підприємства за допомогою спеціально розроблених критеріїв</p>
Основні напрямки проведення
<p>управлінська діагностика, діагностика конкурентного середовища, діагностика протистояння підприємств, діагностика фінансового стану підприємства, діагностика виробничого потенціалу, діагностика конкурентоспроможності, діагностика конкурентоспроможності продукції, діагностика вартості підприємства, діагностика економічної безпеки підприємства, діагностика корпоративної культури</p>
Періодичність проведення
<p>– систематична діагностика – передбачає комплексний моніторинг стану підприємства за допомогою системи заздалегідь встановлених параметрів та оцінку відхилень від їх нормального рівня;</p> <p>– епізодична діагностика – не має системного характеру і проводиться лише в надзвичайних випадках, що суттєво знижує її ефективність</p>
Спосіб отримання та оцінки
<p>– кількісна діагностика – передбачає застосування кількісних методів аналізу стану підприємства з метою оцінки його поточного стану і тенденцій розвитку;</p> <p>– якісна діагностика – застосовується у випадках, коли об'єкт діагностики складно оцінити кількісно і необхідно вдатися до експертних методів. у випадку комплексної діагностики враховуються результати застосування як кількісних, так і якісних методів оцінки стану підприємства</p>

Рисунок 1.2 – Види економічної діагностики за окремими класифікаційними ознаками
(сформовано автором за матеріалами [22])

Науковець Зайцева І.Ю. в статті [15] розглядає види діагностики, що комплексно поєднуються у перспективно реалізоване дослідження (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Види діагностики, які доцільно використовувати для дослідження, що орієнтоване на перспективу

Швиданенко Г.О. виокремлює традиційну та інноваційну моделі діагностики. Якщо традиційна модель діагностики ґрунтується на інформації бухгалтерської звітності, то інноваційна модель ґрунтується на принципах корпоративних фінансів, урахування впливу ризиків та невизначеності, дозволяє оцінити привабливість різних варіантів розвитку підприємства з точки зору економічного прибутку [36].

Отже, виходячи із наведеної вище інформації з'ясовано, що існує достатньо велика кількість видів економічної діагностики, які використовують для оцінки ведення підприємницької діяльності залежно від цілей та напрямів дослідження.

1.3. Алгоритм та основні методи проведення діагностики економічного стану підприємства

Алгоритм проведення діагностики економічного стану підприємства передбачає виконання низки етапів у наступній послідовності:

- 1) розробка та обґрунтування мети здійснення діагностики;
- 2) визначення поточних та стратегічних завдань для досягнення окресленої мети, формування інформаційно-аналітичної бази дослідження;
- 3) розробка комплексної програми проведення діагностики;
- 4) обґрунтування методологічних підходів для проведення діагностики;
- 5) визначення й дослідження факторів впливу (ендогенних, екзогенних) на економічний стан підприємства;
- 6) проведення оцінки економічного стану підприємства за допомогою аналізу основних показників (бізнес-індикаторів), а саме: внутрішнього аналізу динаміки результатів із використанням порівнянь із нормативними значеннями; зовнішнього аналізу економічних показників (або ж середньогалузевих та регіональних показників) функціонування інших підприємств та їх порівняння із показниками досліджуваного підприємства;
- 7) узагальнення результатів проведеної діагностики економічного стану підприємства та визначення поточного стану підприємства;
- 8) розробка заходів для подальшого результативного функціонування підприємства та його ефективного розвитку [29, с. 458].

Методи діагностики класифікують за основними ознаками, які наведено на рисунку 1.4.

Завдяки проведеним дослідженням наукових джерел, можна стверджувати, що найбільш поширеними методами діагностики економічного стану підприємства є: розрахунково-аналітичні, експертні, моделювання, оптимізації, аналогів та статистичні.

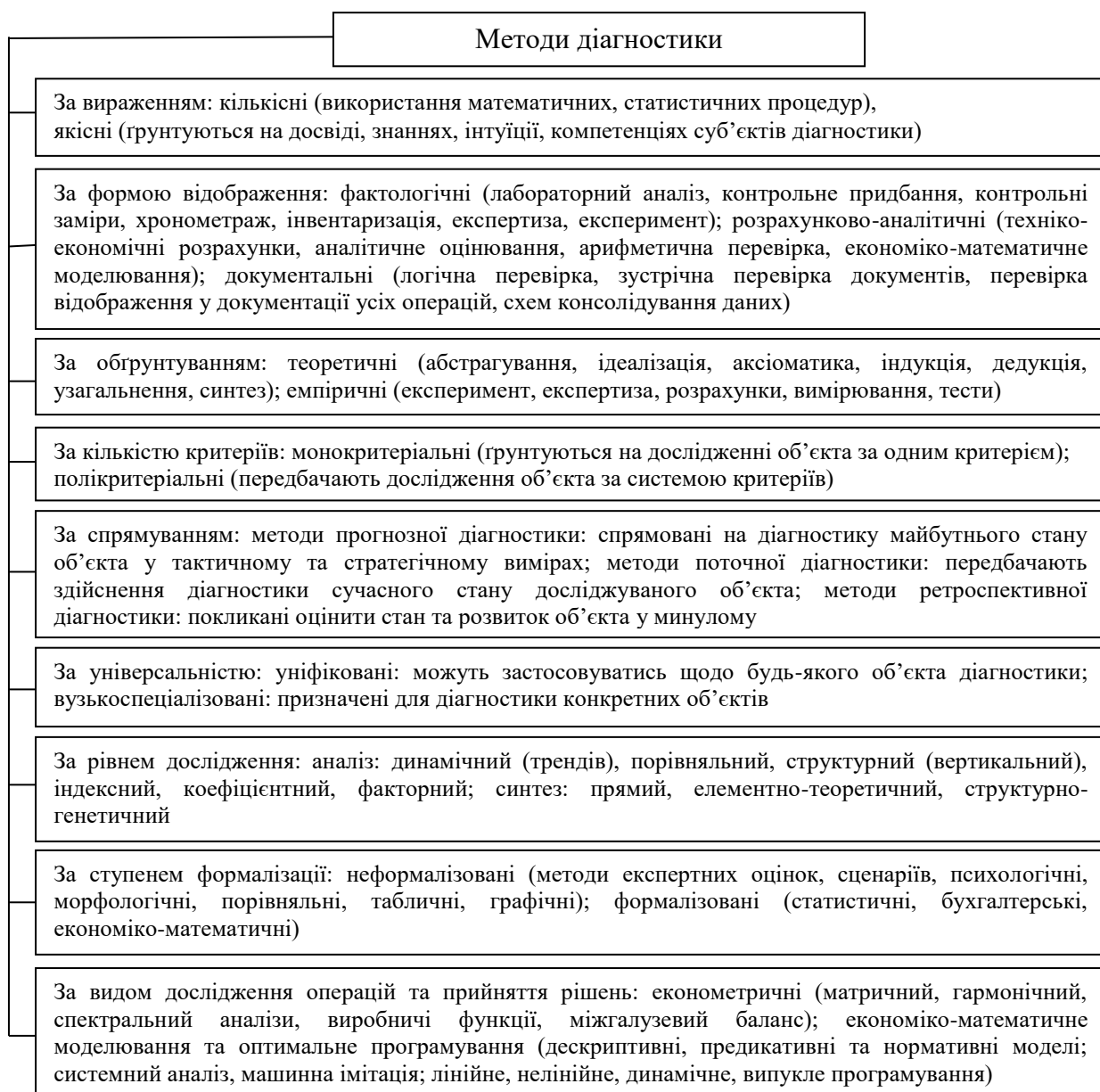

Рисунок 1.4 – Методи діагностики економічного стану підприємства
(сформовано автором за матеріалами [20, 34])

Вибір методів діагностики визначається наступними факторами: цілі та завдання діагностики; об'єкт діагностики; інформаційне забезпечення; кваліфікація працівників, яких залучено до діагностики; технічне та програмне забезпечення; стабільність середовища функціонування підприємства; досвід та традиції проведення діагностики; ресурсне забезпечення; горизонт та спрямування діагностики; рівень деталізації діагностики; призначення діагностики [20]. Так на рисунку 1.5 розглянуто методи здійснення діагностики

економічного стану підприємства за основними напрямками.

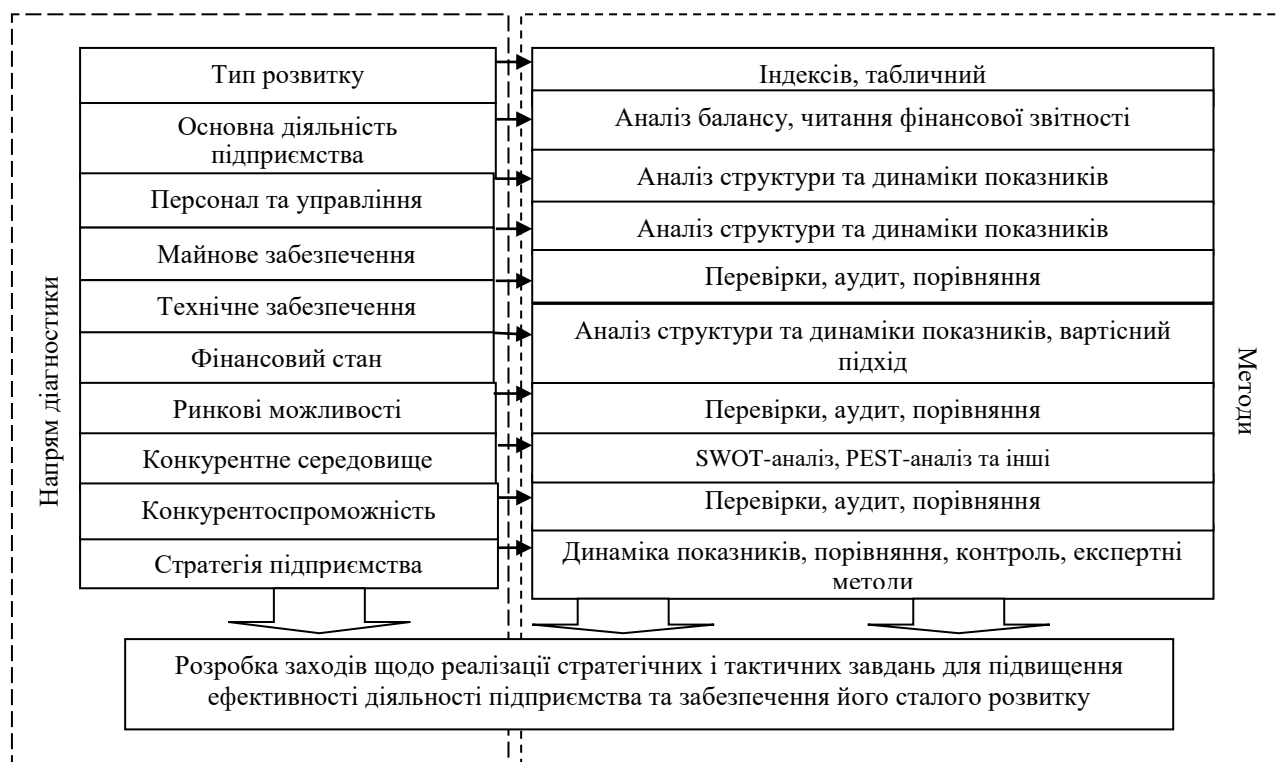

Рисунок 1.5 – Схема діагностики економічного стану підприємства за окремими напрямками

Для проведення діагностики економічного стану підприємства за різними напрямками, використовують низку основних показників, зокрема:

- тип розвитку підприємства: індекс сукупних витрат, індекс рівня економічної ефективності, індекс рентабельності та інші;
- основна діяльність підприємства: асортимент послуг (продукції), собівартість, витрати, матеріальні, нематеріальні активи та інші;
- персонал та управління: кількість працівників, якісний склад, продуктивність праці, показник винахідницької активності та інші;
- майнове забезпечення: основні засоби, їх динаміка, коефіцієнти зносу, придатності, вибуття, оцінка майна;
- технічне забезпечення: оновлення техніки та технології, автоматизації та комп'ютеризації виробництва тощо;

- фінансовий стан: групи показників ліквідності, платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності та інші;
- конкурентне середовище: конкуренти, ринок споживачів, постачальники, державна політика тощо;
- конкурентоспроможність: рентабельність підприємства та продукції, економічна ефективність товарів та інші;
- ринкові можливості: асортимент продукції, визначення ринкової позиції підприємства, оцінка товарної, цінової та збутової стратегії;
- стратегія підприємства: динаміка рентабельності, відповідність стратегічним цілям, оцінка факторів, ділова активність тощо.

Основні показники, які визначають економічний стан підприємства у розрізі його основних ресурсів, зображено на рисунку 1.6.

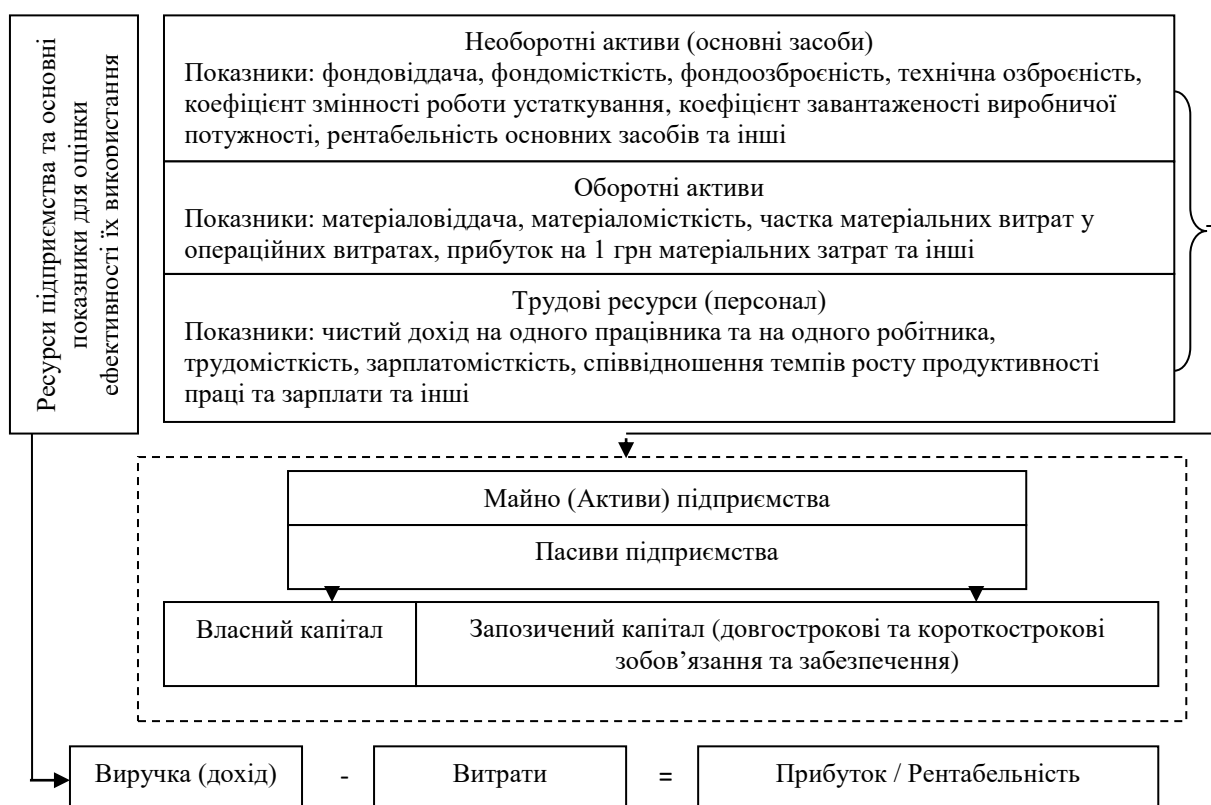

Рисунок 1.6 – Показники, які визначають економічний стан підприємства [25]

Таким чином, проведення діагностики поточного та перспективного економічного стану підприємства потребує використання різноманітних методів та відповідної їм системи показників. Це дозволяє адаптувати цілі й завдання його господарської діяльності до тактичних і стратегічних цілей.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «ХМЕЛЬНИЦЬКЗАЛІЗОБЕТОН»

2.1 Дослідження стану та проблем розвитку ринку будівельних матеріалів України

Впродовж 2022 – 2024 років економіка України знаходиться під впливом екзогенних та ендегенних факторів, з яких найбільш кричущими є воєнні дії на її території. За оцінками експертів станом на січень 2024 року обсяги прямих збитків інфраструктурі України склали колосальну суму – майже 155 млрд дол., у тому числі прямі збитки від руйнування житлового фонду – 58,9 млрд дол. Для відновлення України потрібно більше ніж 400 млрд дол. [14]. При виведенні економіки України із занепаду та її відбудови у післявоєнний період визначальну роль відіграватиме будівельна галузь, а також виробництво будівельних матеріалів. Виробництво будівельних матеріалів в Україні складається із видобутку будівельної сировини, виробництва основних матеріалів, обладнання. А саме це стінові, в'язучі, покрівельні, облицювальні, оздоблювальні, лакофарбові матеріали; ізоляційні та вогнезахисні матеріали; профіль ПВХ, вікна та двері; арматура, металопрокат, металопрофіль і металовироби; пластикові, чавунні і сталеві труби; опалювальні котли та радіатори; лічильники різних типів тощо [23].

До 2022 року, після пандемії, будівельна галузь України та ринок будівельних матеріалів демонстрували значне зростання. Із початком повномасштабної війни відбулись зміни як у економіці країни в цілому, так і на ринку будівництва та будівельних матеріалів, на яких спостерігалось відчутне падіння обсягів виробництва. Проведемо більш детальний аналіз стану виробництва будівельних матеріалів та, зокрема, виробів з бетону, гіпсу та цементу. Дослідження проведемо за допомогою індексів промислової продукції у 2022 – 2024 роках за видами діяльності та основними промисловими групами (ОПГ) у помісячному розрізі. Джерелом для аналізу є дані Державної служби статистики України [24]. Результати розрахунків по роках наведено в таблиці 2.1 та на рисунку 2.1.

Таблиця 2.1 – Індеси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами (ОПГ) у 2022 -2023 роках році (відсотків до відповідного місяця попереднього року) [24]

Основні промислові групи (ОПГ)	Код за КВЕД-2010	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
2022 рік													
Промисловість	B+C+D	87,4	88,1	57,0	111,5	107,7	100,8	100,6	101,4	102,5	104,9	99,9	96,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	96,6	88,9	77,2	99,7	102,4	95,3	100,4	100,6	94,4	102,5	98,6	97,5
Переробна промисловість	C	80,6	89,2	41,8	134,1	116,6	105,2	98,9	102,5	107,1	105,7	100,6	93,9
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	60,2	98,0	21,0	207,6	150,7	118,6	93,1	114,3	92,2	100,2	88,7	75,6
Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	23.6	59,2	101,5	19,0	246,6	139,2	102,0	95,1	115,1	94,9	94,8	94,6	88,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	100,2	83,0	77,7	87,7	91,5	95,5	108,2	98,7	100,8	106,5	99,4	104,4
2023 рік													
Промисловість	B+C+D	95,1	104,4	113,5	92,4	106,7	97,5	101,0	101,9	99,9	109,6	100,1	101,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	102,4	97,7	115,9	94,6	105,2	95,9	105,3	99,4	96,6	100,6	95,7	104,2
Переробна промисловість	C	89,0	107,2	117,2	92,5	108,5	99,0	98,2	102,7	103,9	113,9	99,5	97,7
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	79,9	115,9	138,7	115,7	130,0	104,6	111,5	101,5	99,4	98,7	85,4	74,5
Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	23.6	75,1	121,0	125,7	99,9	148,5	104,5	107,6	108,1	98,8	97,6	88,8	75,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	106,3	106,4	98,0	88,2	102,3	94,3	104,9	103,4	89,3	107,1	111,8	113,1

Отже, ситуація є неоднозначною. Так 2022 рік характеризувався різким падінням індексів у березні (це було пов'язано із вторгненням РФ на територію України та початком воєнних дій) й швидким зростанням у квітні. У наступні місяці відбувалось поступове сповільнення темпів та їх стабілізація до жовтня. Починаючи з листопада знову простежується тенденція до скорочення індексів.

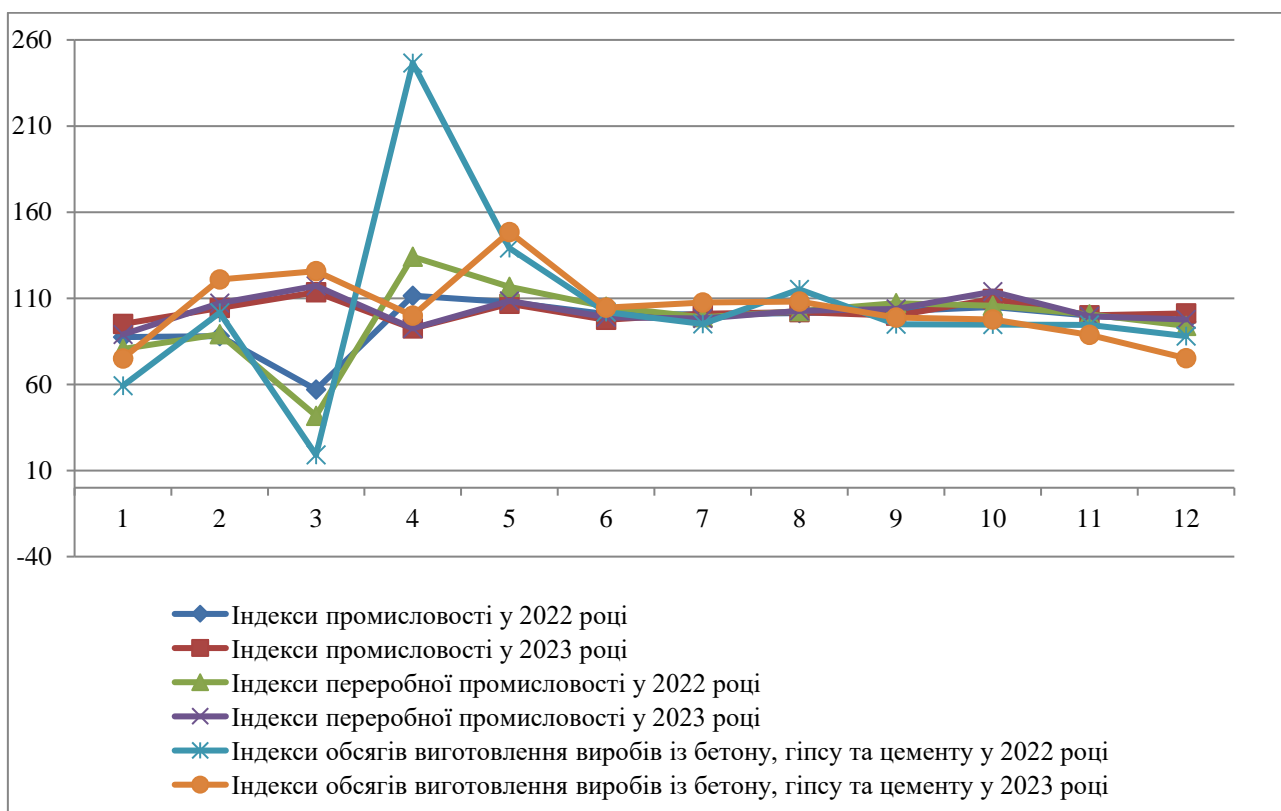

Рисунок 2.1 – Індекси промислової продукції за видами діяльності та ОПГ у 2022, 2023 роках

Станом на 2023 рік у лютому – березні притаманна висхідна тенденція показників галузі. Хоча й невисокими темпами, але відбувалось відновлення галузі. Далі ситуація щомісяця була іншою. Відбувалось або незначне зростання або падіння індексів.

Що ж до 2024 року, то у першому півріччі тільки у лютому була висхідна тенденція індексів, яка у подальші місяці не збереглась. Значення індексів поступово зменшувались (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Індеси промислової продукції за видами діяльності та основними промисловими групами (ОПГ) у першому півріччі 2024 року [24]

Основні промислові групи (ОПГ)	Код за КВЕД-2010	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень
2024 рік							
Промисловість	B+C+D	90,1	99,3	106,3	98,1	98,5	93,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	101,8	98,1	105,7	97,4	100,4	98,6
Переробна промисловість	C	81,9	103,4	107,2	103,7	97,3	92,6
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	71,8	135,5	114,7	119,9	99,6	95,9
Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	23.6	59,2	163,5	125,7	115,7	98,0	94,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	104,8	88,1	104,3	78,0	100,7	89,8

Для наочності представимо індеси промислової продукції за видами діяльності та ОПГ за перше півріччя 2024 року на рисунку 2.2. Отже, можемо зазначити спадну динаміку показників протягом цього періоду.

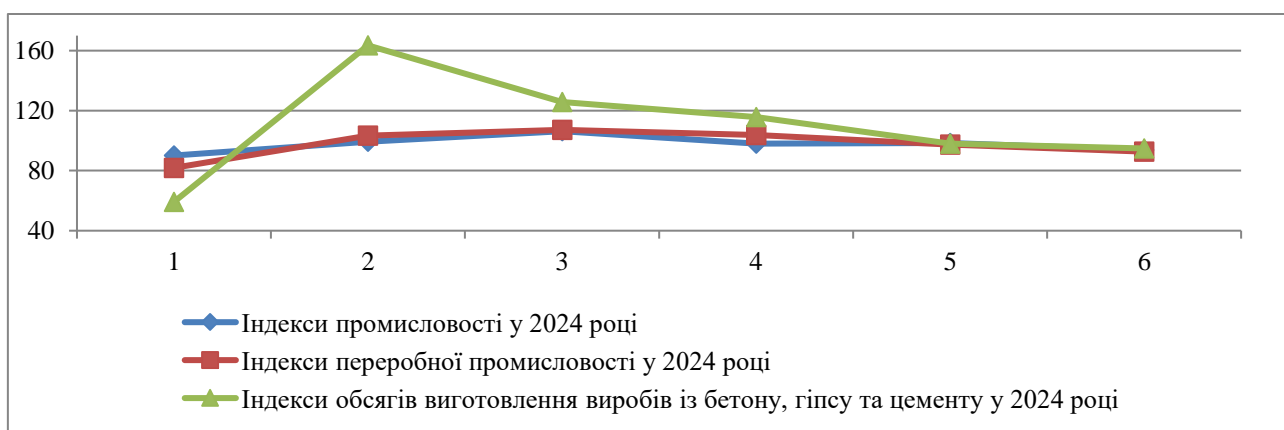

Рисунок 2.2 – Індеси промислової продукції за видами діяльності та ОПГ за перше півріччя 2024 року

Кількість діючих підприємств по виробництву виробів із бетону для будівництва впродовж 2021 – 2023 років зменшується (табл.2.3). Скорочується й кількість зайнятих осіб у цьому виробництві, відповідно по роках 23124 осіб,

17727 осіб та 15501 осіб.

Таблиця 2.3 – Кількість діючих підприємств з розподілом на великі, середні, малі підприємства [24]

Роки	Усього, одиниць	великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства	
		одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств	одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств	одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств
2021	2024	4	0,2	86	4,2	1934	95,6
2022	1653	2	0,1	75	4,5	1576	95,4
2023	1735	1	0,1	68	3,9	1666	96,0

Основними виробниками на ринку будівельних матеріалів є [33]:

1) цементні матеріали: ПрАТ «Кривий Ріг Цемент» (лідер в центральному і східному регіонах України); ПрАТ «Івано-Франківськцемент» (комплекс виробництв промисловості будівельних матеріалів); СЕМАРК (входить до складу компанії CRH, провідного виробника будівельних матеріалів у світі); ПрАТ «Джергофф Цемент Україна» (є Східним підрозділом Дікергофф, що входить до складу Buzzi Unicem);

2) бетонні матеріали: Асоціація «Промислово-будівельна група «Ковальська»; ТОВ «Гранд Бетон»; ТОВ «Астор Інвест» ASTOR (входить до складу компанії CRH (Cemmark); ТОВ «Промбудцентр»; CARROT; ПП «Смерека»;

3) керамічні матеріали: ТОВ «Керамейя» (лідер на ринку керамічної цегли та плитки, заснований за участю фонду прямих інвестицій Horizon Capital); ПрАТ «Роздільський керамічний завод»; ТОВ «Дніпровський завод будівельних матеріалів» (один із найбільших виробників будматеріалів); «Кузьминецька будівельна кераміка» (найбільше підприємство в Україні з виробництва поризованих керамічних блоків); Бережанський цегельний завод «Керамік»; ПБК «Керам»; «Сілта Брік»;

4) залізобетонні вироби: Група «Ковальська» (провідний виробник ЗБВ); ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (один із лідерів будівельної галузі); ПрАТ

«Львівський завод залізобетонних виробів №2»; Завод «Обербетон»; «Бетоненерго»; Березовицький комбінат; Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій;

5) полімерні матеріали: Торговий дім «Євротрубпласт», Global Engineering, ТОВ «Українська Полімерна Компанія», ТОВ «Гамапласт Україна», ТОВ «Металпласт»;

6) ПВХ- профіль: Міропласт, ТОВ «Вікналенд», WINTECH Україна ТОВ «Маядо», RENAУ, VEKA, SALAMANDER, ALUPLAST. На цих великих виробників припадає 80% обсягу всього ринку;

7) Мінвата: ТОВ «Завод теплоізоляційних матеріалів «Техно», ТОВ «Обіо», «Сен-Гобен Ізовер Україна», «Термолайф», «Ековата». На великі підприємства припадає 90 % виробництва. Потреби ринку в продукції повністю задовольняються по усій країні;

8) Деревина: Kronospan, ТОВ «СВІСС КРОНО», Група EGGER, Kastamonu Україна, Fundermax Україна.

Впродовж останніх трьох років вартість усіх будівельних матеріалів зросла на 30% – 50 % (рис. 2.3). Припинення зростання цін не очікується. До кінця 2024 року вони подорожчають ще на 5 % - 10 % [4].

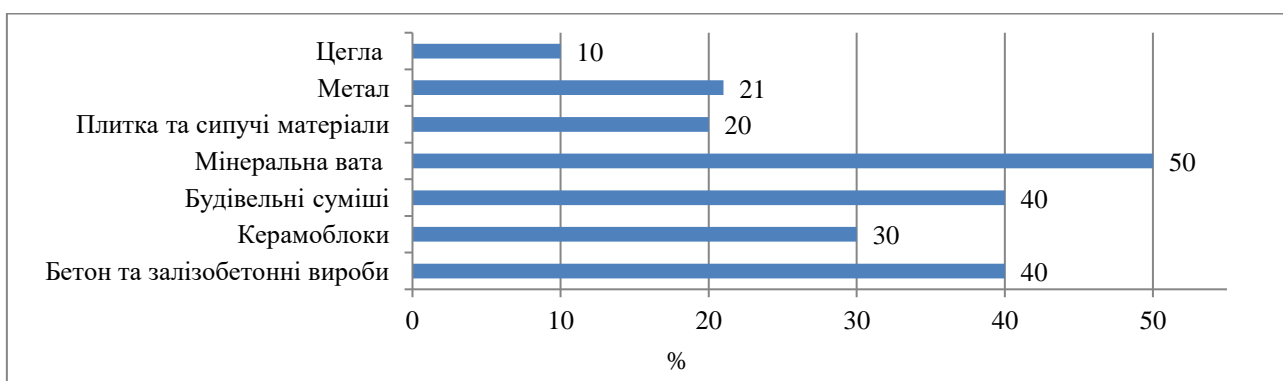

Рисунок 2.3 – Зростання вартості будівельних матеріалів (приріст, %)

Зростання вартості будматеріалів обумовлено послабленням національної валюти України, проблемами із логістикою та пошкодженням складів,

зростанням тарифів на електроенергію, вартості бензину, дизельного палива, мінімальної зарплати (рис. 2.4).

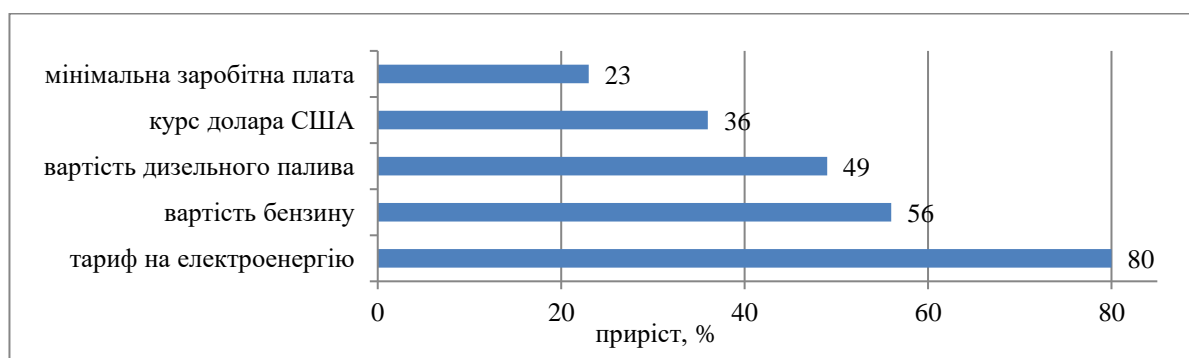

Рисунок 2.4 – Вплив факторів на зростання вартості будматеріалів (приріст, %)

Основні економічні показники щодо виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу та, зокрема, виготовлення виробів із бетону для будівництва за 2021 – 2023 роки в цілому по Україні та Хмельницькій області наведено в таблиці 2.4. Отже, в цілому по Україні, впродовж 2021 – 2023 років найбільш критичною ситуація у галузі була у 2022 році. Відбулось значне скорочення обсягів доходів, зростання собівартості реалізації продукції. Зокрема в 2022 році питома вага підприємств у галузі «Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу», які отримали чистий прибуток зменшилась до 58,38 % (на 12,9 % менше ніж у 2021 році). У виробництві із «Виготовлення виробів із бетону для будівництва» їх частка зменшилась до 56,01 % або на 13,87 % менше ніж у попередньому році (рис. 2.5).

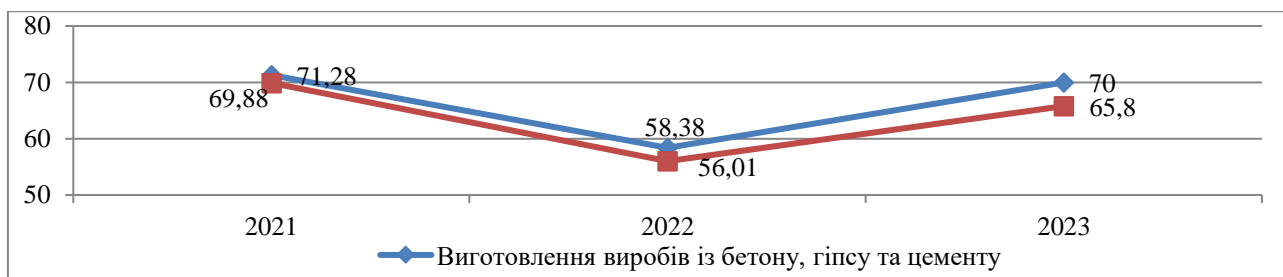

Рисунок 2.5 – Питома вага підприємств, які отримали чистий прибуток, у загальній кількості підприємств, %

Таблиця 2.4 – Основні економічні показники за 2021 – 2023 роки [24]

Показник	Вид економічної діяльності	2021	2022	2023
1	2	3	4	5
по Україні				
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	59556604,9	33622651,4	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	28517172,1	16242800,7	в/д
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	49321296	27783059,5	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	23781063,5	13494122,6	в/д
3. Чистий прибуток (збиток)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	3060942,8	-1223476,7	3067213,3
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	1635693,8	-894231,9	1023907,7
4. Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	71,63	58,47	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	69,88	56,18	в/д
5. Питома вага підприємств, які отримали збиток до оподаткування, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	28,37	41,53	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	30,12	43,82	в/д
6. Питома вага підприємств, які отримали чистий прибуток, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	71,28	58,38	70
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	69,88	56,01	65,8
7. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	6,8	-0,72	9,5
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	7	-1,74	8,8
8. Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	5,1	-3,22	5,7
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	5,6	-4,58	4,2

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
по Хмельницькій області				
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	1502948,5	1098322	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	1073994,2	795898,7	в/д
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	1241295	951772,8	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	861858,4	668147,4	в/д
3. Чистий прибуток (збиток)	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	87255,8	18454,6	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	81639,7	18397,1	в/д
4. Питома вага підприємств, які отримали прибуток до оподаткування, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	64,10	60,98	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	56,25	50,0	в/д
5. Питома вага підприємств, які отримали збиток до оподаткування, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	35,9	39,02	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	43,75	50,0	в/д
6. Питома вага підприємств, які отримали чистий прибуток, у загальній кількості підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	64,10	60,98	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	56,25	50,0	в/д
7. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	8,9	3,28	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	10,3	4,32	в/д
8. Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	5,9	1,63	в/д
	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	7,8	2,27	в/д

В 2022 році сума збитків у галузі «Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу» сягнула 1223476,7 тис. грн, а у виробництві виготовлення виробів із бетону для будівництва – 894231,9 тис. грн. В 2023 році цю негативну тенденцію було подолано (рис.2.6).

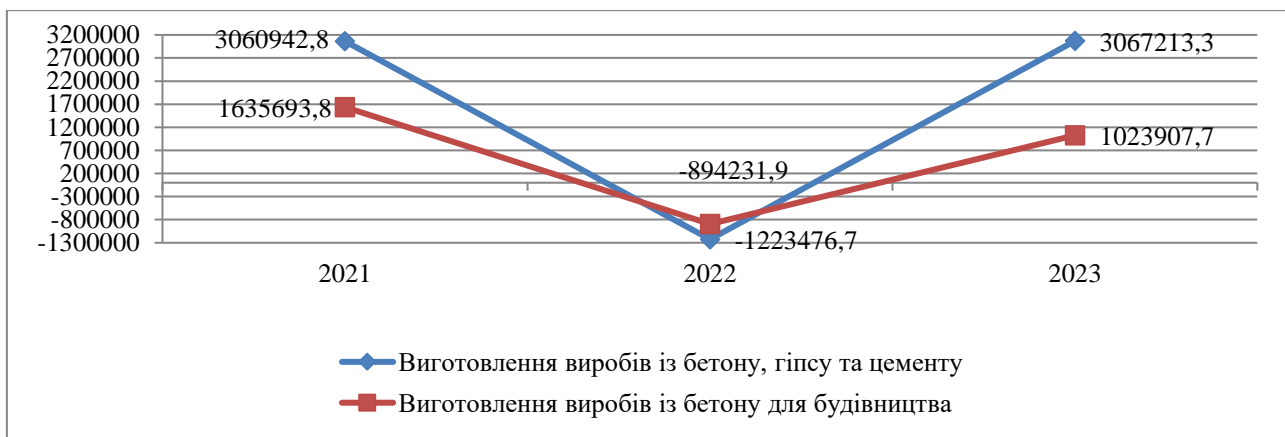

Рисунок 2.6 – Чистий прибуток (збиток), тис. грн

На рисунку 2.7 зображено рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств впродовж 2021 – 2023 років.

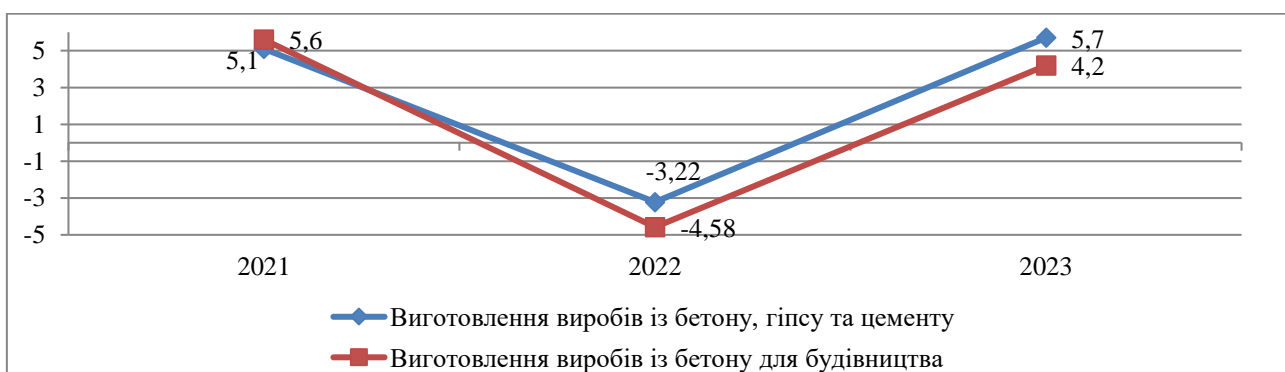

Рисунок 2.7 – Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, %

Як бачимо, динаміка змін показників рентабельності була аналогічною до змін показників прибутків (збитків).

Щодо ж до Хмельницької області, то тут ситуація була дещо кращою.

Попри спадну тенденцію економічних показників, діяльність підприємств була прибутковою у 2022 році.

Зазначимо, що питома вага підприємств, які отримали чистий прибуток незначно зменшилась. Проте показники рентабельності зменшились майже вдвічі. Простежити тенденцію змін показників у 2023 році, через відсутність статистичних даних, немає можливості.

На рисунку 2.8 зображено основні виклики на ринку будматеріалів, вирішення яких дозволить забезпечити розвиток галузі будівельних матеріалів. Їх було отримано за допомогою проведеного анкетування [1].

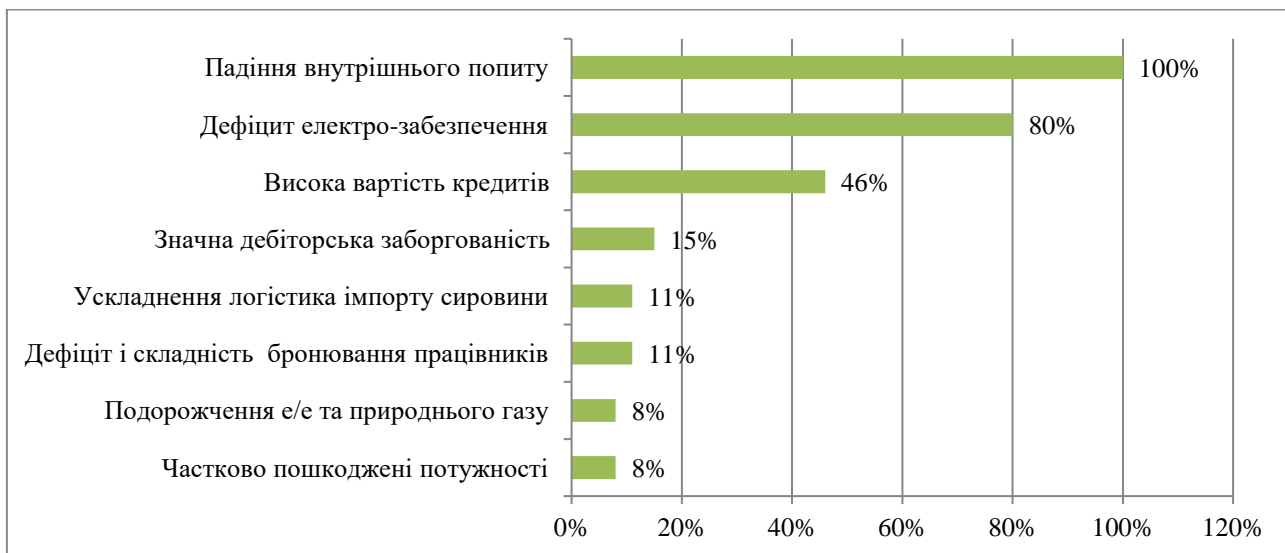

Рисунок 2.8 – Основні виклики на ринку будматеріалів та частка респондентів, які вказали дану проблему, %

Отже, можемо узагальнити, що на економічні показники галузі суттєво вплинули: руйнування промислових об'єктів (приблизно 15 % потужностей та інфраструктури будівельних матеріалів було зруйновано через бойові дії та окупацію, а це не менше ніж сімдесят великих, більше ніж триста середніх й майже тисяча малих підприємств); порушення та ускладнення логістичних ланцюжків, вартість яких через блокування портів зросла майже вдвічі; брак сировини і подорожчання імпортних будматеріалів на 5% – 10%; наявність

дефіциту кваліфікованих кадрів (впродовж 2022 – 2023 років відбулось скорочення чисельності працюючих у будівельній галузі на 100 тисяч осіб) та складність їх бронювання; зниження платоспроможного попиту до 25% – 40%, у результаті чого завантаженість потужностей із виробництва будматеріалів є меншою за 35%; проблеми із електрозабезпеченням; брак недорогих фінансових ресурсів для кредитування капітальних інвестицій та обігових коштів [28].

На сьогодні на ринку України переважає продукція вітчизняного виробництва. Орієнтація виробництва у більшості відбувається на внутрішній ринок. Через руйнування та втрату потужностей, відбулась ротація основних гравців на ринку. Зменшується експорт та імпорт продукції.

Але попри всі негаразди, галузь може у повному обсязі задовольнити більшість потреб своїх споживачів. Виробники очікують значного зростання попиту на їх продукцію у післявоєнний час. Необхідні для відбудови економіки України будівельні матеріали можуть виробити українські підприємства.

2.2 Загальна характеристика діяльності підприємства ТДВ «Хмельницькзалізобетон»

«Хмельницький завод залізобетонних та будівельних деталей» розпочав свою діяльність в кінці січня 1956 року згідно наказу № 14 по «Хмельницькому будівельному тресту» від 30 січня 1956 року.

За час існування організаційно-правова форма функціонування підприємства змінювалась. Так 31.03.1994 року державне підприємство «Хмельницький завод ЗБК» перетворилося у відкрите акціонерне товариство «Хмельницькзалізобетон». На сьогодні це є Товариство з додатковою відповідальністю «Хмельницькзалізобетон», яке розташовано у м. Хмельницькому по вул. Чорновола, буд. 31.

ТДВ «Хмельницькзалізобетон» відноситься до провідних підприємств

Західної України у галузі з виготовлення виробів із бетону для будівництва. Основними видами діяльності підприємства є виробництво виробів з бетону для будівництва, виробництво дерев'яних будівельних конструкцій та столярних виробів, роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах без переваги продовольчого асортименту тощо.

Основними видами продукції підприємства є: залізобетонні вироби, бетонні конструкції, розчин будівельний, товарний бетон, сухі суміші, пінобетонні блоки, тротуарну плитку, столярні вироби та інше.

ТДВ «Хмельницькзалізобетон» також виконує електрозварювальні, токарні, фрезерні роботи; надає транспортні послуги щодо доставки бетону, розчину й залізобетону; займається розпилюванням та сушінням деревини; здійснює реалізацію товарної арматури; надає послуги із зберігання автотранспорту, послуги лабораторії, послуги з оренди майна та з громадського харчування тощо.

Перейдемо до аналізу основних техніко-економічних показників діяльності підприємства ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023 роки (табл. 2.5).

За досліджуваний період чистий дохід від реалізації продукції підприємства зменшився в 2022 році порівняно з 2021 роком на 234656 тис.грн (або на 28,92 %). У 2023 році порівняно з 2022 роком доходи підприємства зросли на 272979 тис.грн (або на 47,33 %) та досягли рівня 849716 тис.грн (рис. 2.9).

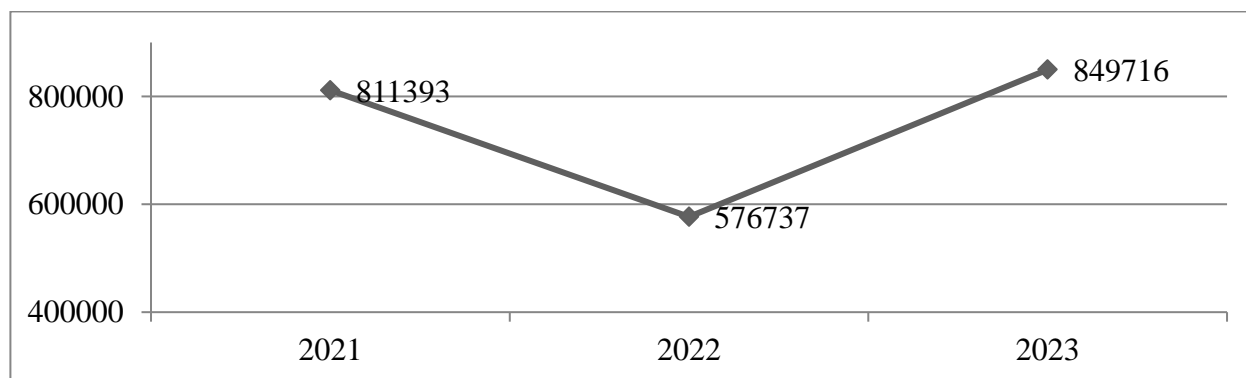

Рисунок 2.9 – Обсяги чистого доходу в 2021 – 2023 роках

Таблиця 2.5 – Основні техніко-економічні показники діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023

роки

№ з/п	Показник	Одиниці виміру	Рік			Темп зростання, %		Відхилення (+,-)	
			2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022 – 2021	2023 – 2022
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - у діючих цінах,	тис.грн	811393,0	576737,0	849716,0	71,08	147,33	-234656,0	272979,0
	- у порівняльних цінах		1079612,0	606151,0	849716,0	56,15	140,18	-473461,0	243565,0
2.	Середньооблікова чисельність: - працівників,	осіб	509	438	399	86,05	91,10	-71	-39
	- з них робітників		417	355	327	85,13	92,16	-62	-28
3.	Чистий дохід на 1 особу: - одного працівника,	тис.грн / особу	2121,045	1383,905	2129,614	65,25	153,88	-737,140	745,709
	- одного робітника		2588,997	1707,466	2597,090	65,95	152,10	-881,531	889,624
4.	Фонд заробітної плати працівників, всього	тис.грн	95498	75922	93338	79,50	122,94	-19576	17416
5.	Середньорічна заробітна плата одного працівника	тис.грн	187,619	173,338	233,930	92,39	134,96	-14,281	60,592
6.	Повна собівартість реалізованої продукції	тис.грн	707715,0	529345,0	789182,0	74,80	149,09	-178370,0	259837,0
7.	Витрати на 1 грн реалізованої продукції	грн	0,87	0,92	0,93	105,23	101,19	0,05	0,01
8.	Прибуток (фінансовий результат) від реалізації продукції	тис.грн	103678,0	47392,0	60534,0	45,71	127,73	-56286,0	13142,0
9.	Чистий фінансовий результат (прибуток)	тис.грн	77734,0	27429,0	38102,0	35,29	138,91	-50305,0	10673,0
10.	Рентабельність: - доходу,	%	12,78	8,22	7,12	x	x	-4,56	-1,1
	- витрат		14,65	8,95	7,67	x	x	-5,7	-1,28
11.	Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн	234565,5	284619,0	308166,5	121,34	108,27	50053,5	23547,5
12.	Фондовіддача	грн	4,60	2,13	2,76	46,27	129,47	-2,47	0,63

В таблиці 2.6 розглянуто динаміку вартості фактично випущеної продукції по асортименту в діючих оптових цінах та наведено її структуру.

Протягом 2021 – 2023 років у асортименті продукції підприємства переважали «Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного», «Розчини бетону, готові для використання» та «Блоки та цегла з легкого бетону». Слід зазначити спадну динаміку обсягів виробництва зазначених видів продукції у 2022 році та значне їх зростання у 2023 році. Загалом обсяги виробництва «Елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного» збільшились з 595300 тис. грн у 2021 році до 629510,8 тис.грн у 2023 році, обсяги виробництва «Блоків та цегли з легкого бетону» – з 33148,3 тис. грн до 36909,3 тис. грн. Обсяги виробництва «Розчинів бетонних, готових для використання» дещо зменшились за цей період з 176507,2 тис. грн до 166372,6 тис.грн. Відповідно у структурі продукції частка «Елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного» збільшилась з 72,88 % у 2021 році до 77,06 % у 2023 році.

На рисунку 2.10 для наочності наведено структуру фактично випущеної продукції.

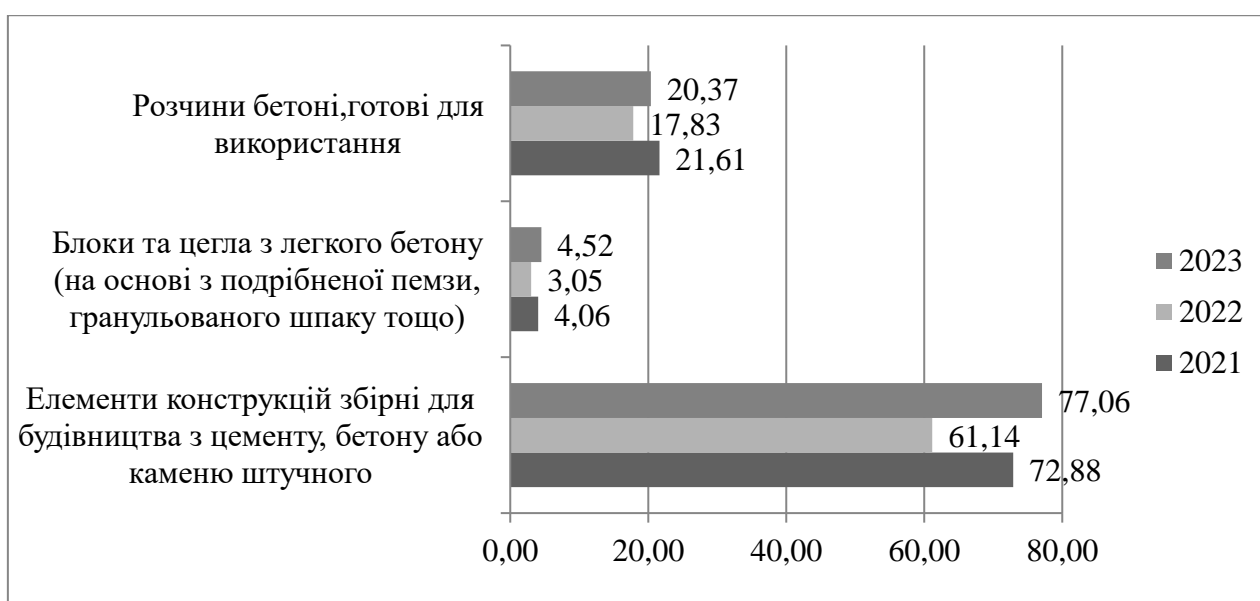

Рисунок 2.10 – Структура фактично випущеної продукції у 2021-2023 роках

Таблиця 2.6 – Обсяги та структура фактично випущеної продукції у діючих оптових цінах

Найменування видів продукції	Вартість фактично випущеної продукції у діючих оптових цінах, тис. грн			Темп зростання,%		Структура випущеної продукції,%			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2021	2022	2023	2022– 2021	2023– 2022
1. Елементи конструкцій збірні для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного	595300	499415,6	629510,8	83,89	126,05	72,88	61,14	77,06	-11,74	15,93
2. Блоки та цегла з легкого бетону (на основі з подрібненої пемзи, гранульованого шпаку тощо)	33148,3	24877,9	36909,3	75,05	148,36	4,06	3,05	4,52	-1,01	1,47
3. Розчини бетоні,готові для використання	176507,2	145673,2	166372,6	82,53	114,21	21,61	17,83	20,37	-3,77	2,53
4. Деревина хвойних порід у вигляді погонажу, профільованого уздовж будь-якого з ребер чи площин, уключаючи планки та фризи для паркетного покриття підлоги, незібрані	0	0,7	8,2	-	1171,43	0	0,0001	0,001	0,0001	0,0009
5. Двері та їх коробки і пороги, з деревини	164,1	423	698,2	257,77	165,06	0,02	0,05	0,09	0,03	0,03
6. Вироби столярні та конструкції будівельні, з деревини (крім вікон, дверей балконних та їх рам, дверей та їх коробок і порогів, паркету, опалубки для бетонних будівельних робіт, гонту і дранки покрівельних)	2724,5	3452,6	21782,2	126,72	630,89	0,33	0,42	2,67	0,09	2,24
7. Піддони плоскі та обичайки, з деревини	7007,2	3400	2208,4	48,52	64,95	0,86	0,42	0,27	-0,44	-0,15
8. Бруски, планки та форми для паркетного або дерев'яного покриття підлоги, стругані, незібрані, дубові (крім профільованих)	0	2,4	124	-	5166,67	0	0,0003	0,015	0,00	0,01
9. Ящики, коробки, тара ґратчаста, барабани і тара подібна дерев'яна (крім кабельних барабанів)	2021	2022	3597,7	100,05	177,93	0,25	0,25	0,44	0,00	0,19

Частка «Блоків та цегли з легкого бетону» збільшилась з 4,06 % до 4,52 %. Частка «Розчинів бетонних, готових для використання» за цей період зменшилась з 21,62 % до 20,37 %. Частка інших видів продукції у структурі є незначною.

Повна собівартість реалізованої продукції, одночасно із обсягами виробництва та реалізації продукції, зменшилась в 2022 році порівняно з 2021 роком на 178370 тис.грн (або на 25,2 %). У 2023 році порівняно з 2022 роком вона збільшилась на 259837 тис.грн (або на 49,09 %) та дорівнювала 789182 тис.грн (рис. 2.11).

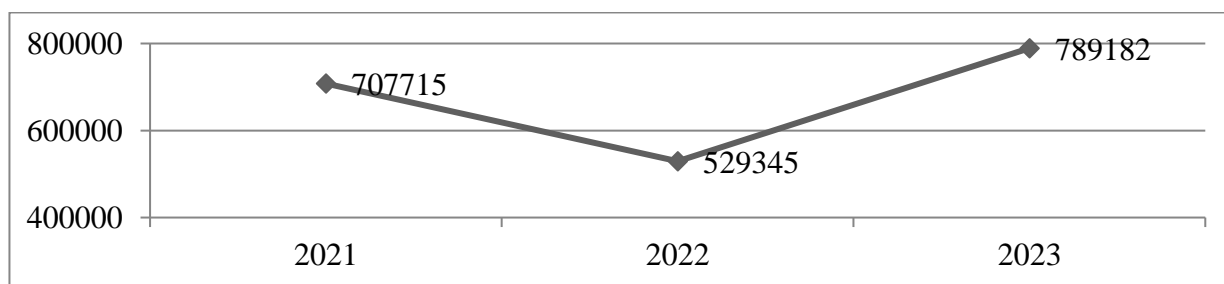

Рисунок 2.11 – Обсяги повної собівартості у 2021-2023 роках

Зростання повної собівартості відбувалось більшими темпами ніж чистого доходу від реалізації продукції підприємства. У 2022 році: 74,8% > 71,08 %; у 2023 році: 149,09 % > 147,33 %. Зазначена динаміка змін показників вплинула на зростання витратомісткості продукції підприємства. Так, витрати на одну гривню реалізованої продукції в 2022 році порівняно з 2021 роком збільшились на 5,23 %, в 2023 році порівняно із 2022 роком зросли на 1,19 % та дорівнювали 0,93 грн.

Щорічно зменшується чисельність працюючих на підприємстві. Протягом 2021 – 2023 років чисельність зменшилась на 21,61 % (або на 110 осіб). Обсяг фонду оплати праці за цей же період зменшився на 2,26 % (або на 2160 тис.грн).

Продуктивність праці одного працівника зменшується у 2022 році порівняно із 2021 роком на 34,75 % (або на 737,14 тис. грн). У 2023 році вона

зростає на 53,88 % (або на 745,709 тис. грн). Така ж динаміка змін простежується і щодо продуктивності праці одного робітника. У 2022 році порівняно із 2021 роком вона зменшується на 34,05 % (або на 881,531 тис. грн); в 2023 році вона зростає на 52,1 % (або на 889,624 тис. грн).

В 2022 році темпи зростання продуктивності праці були меншими за темпи зростання їх середньорічної заробітної плати (71,08% < 92,39 %). В 2023 році ситуація змінилась на протилежну – 153,88% > 134,96 % (рис. 2.12).

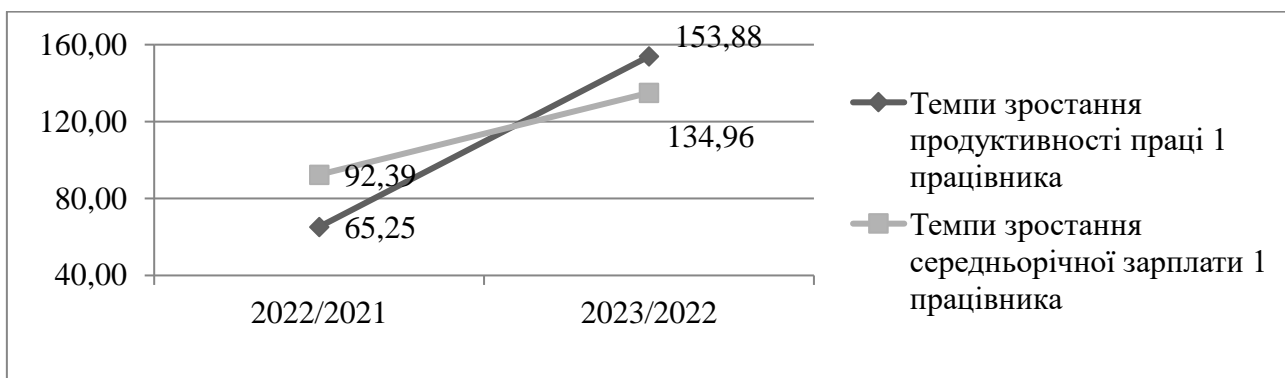

Рисунок 2.12 – Темпи зростання продуктивність праці та середньорічної зарплати одного працівника у 2021– 2023 роках

Середньорічна вартість основних засобів щорічно зростала. Так у 2023 році їх вартість була 308166,5 тис.грн, що більше ніж у 2021 році на 31,38 % (або на 73601 тис.грн). Ефективність використання основних фондів найменшою була у 2022 році (фондовіддача зменшилась 2,47 грн порівняно із 2021 роком). В 2023 році фондовіддача зросла на 29,47 % (або на 0,63 грн), проте рівня 2021 року не досягнула й складала лише 2,76 грн.

Не зважаючи на кризові явища, які панували в Україні протягом 2021 – 2023 років, підприємство було прибутковим. Найменшими фінансові результати діяльності за досліджуваний період були у 2022 році. Порівняно із 2021 роком фінансовий результат від реалізації продукції зменшився на 54,29 % (або на 56286 тис.грн), чистий прибуток – на 64,71 % (або на 50305 тис.грн). В 2023 році ситуації дещо покращилась. Прибуток від реалізації продукції

порівняно із 2022 роком збільшився на 27,73 % (або на 13142 тис.грн), чистий прибуток – на 38,91 % (або на 10673 тис.грн). Діяльність ТДВ «Хмельницькзалізобетон є рентабельною (рис. 2.13).

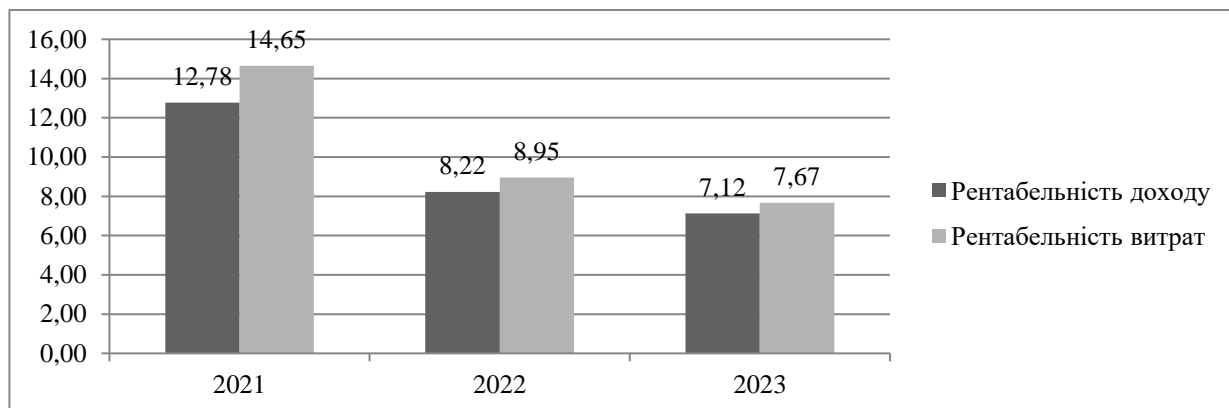

Рисунок 2.13 – Показники рентабельності діяльності підприємства

Показники рентабельності доходу та витрат щорічно зменшуються, що є негативною ознакою у господарській діяльності підприємства. Проте, дослідивши в загальному техніко-економічні показники діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023 роки, можна дійти висновку, що під час війни керівництво спромоглось не тільки зберегти виробничий потенціал підприємства, а й забезпечити фінансову стійкість його діяльності.

Перейдемо до більш детального розгляду ресурсів ТДВ «Хмельницькзалізобетону».

2.3 Аналіз наявності та використання ресурсів підприємства

Проведемо аналіз наявності, стану та ефективності використання ресурсів підприємства, а саме: основних засобів, персоналу, матеріальних ресурсів.

Аналіз основних засобів (матеріальних активів) проводиться у наступних напрямках: їх наявність та структура; стан і рух, фондоозброєність та

ефективність використання. Використовуючи статистичні дані «Структурного обстеження підприємства» (форма №1-підприємництво (річна) та «Примітки до річної фінансової звітності» (форма №5), проаналізуємо зміни, які відбулися в структурі основних засобів підприємства (табл. 2.7).

За досліджуваний період вартість основних засобів на кінець 2022 року порівняно із 2021 роком збільшилась на 54910 тис. грн. Вартість «Будинків, споруд та передавальних пристроїв» збільшились на 29850 тис. грн, «Машин та обладнання» – на 21736 тис. грн, «Транспортних засобів» – на 1055 тис. грн. Вартість основних засобів на кінець 2023 року порівняно із 2022 роком збільшилась тільки на 14397 тис. грн. Вартість «Будинків, споруд та передавальних пристроїв» зменшилась на 18635 тис. грн. Вартість «Машин та обладнання» збільшилась на 7537 тис.грн, «Транспортних засобів» – на 598 тис. грн, інших основних засобів – на 24897 тис.грн.

Найбільшу частку в структурі основних засобів у 2021 році займали «Машини та обладнання» (48,48 %) та «Будівлі, споруди та передавальні пристрої» (39,96 %). В 2023 році відбулось зменшення їх частки у структурі основних засобів: «Машини та обладнання» – до 47,16 %, «Будівлі, споруди та передавальні пристрої» – до 34,91 %. Інші групи матеріальних активів мають значно меншу питому вагу. На рисунку 2.14 для наочності наведено структуру основних засобів підприємства.

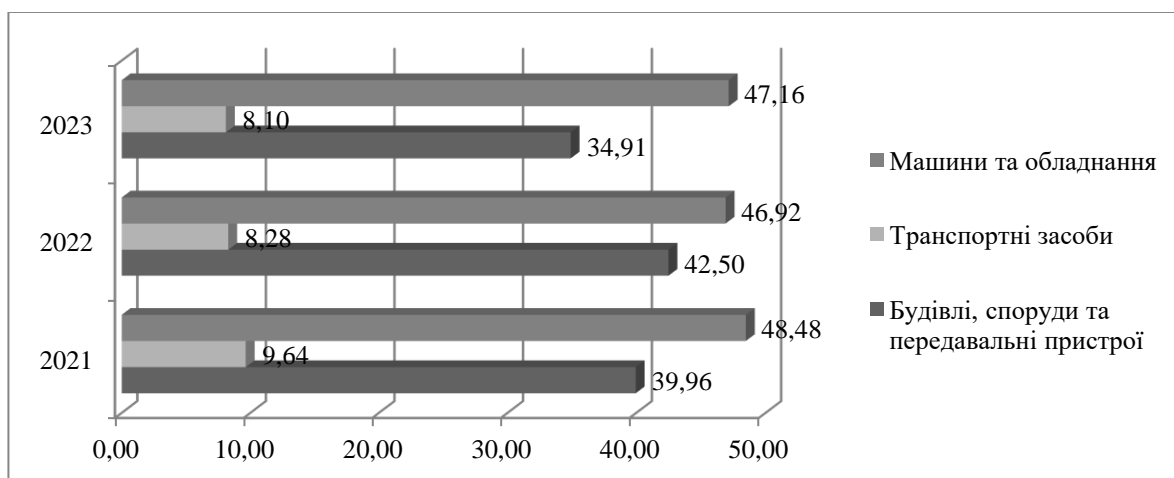

Рисунок 2.14 – Структура основних засобів у 2021 – 2023 роках

Таблиця 2.7 – Склад та структура основних засобів у 2021 – 2023 роках

Показник	Наявність на кінець року, тис.грн					Структура,%				
	2021	2022	2023	Відхилення (+,-)		2021	2022	2023	Відхилення (+,-)	
				2022- 2021	2023- 2022				2022- 2021	2023- 2022
1.Будівлі, споруди та передавальні пристрої	102771	132621	113986	29850	-18635	39,96	42,50	34,91	2,53	-7,58
2. Транспортні засоби	24798	25853	26451	1055	598	9,64	8,28	8,10	-1,36	-0,18
3. Машини та обладнання	124680	146416	153953	21736	7537	48,48	46,92	47,16	-1,57	0,24
4. Інші основні засоби	4915	7184	32081	2269	24897	1,91	2,30	9,83	0,39	7,52
Основні засоби, всього	257164	312074	326471	54910	14397	100	100	100	-	-

Проаналізуємо інтенсивність руху основних засобів підприємства та їх стан на кінець 2021 – 2023 років (табл.8).

Таблиця 2.8 – Наявність та рух основних засобів на кінець року, тис. грн

Показник	Наявність на початок року	Надійшло всього	Вибуло всього	Наявність на кінець року	Наявність за відрахуванням зносу (залишкова вартість)	
					на початок року	на кінець року
2021 рік						
Всього	211967	45985	788	257164	134640	163368
2022 рік						
Всього	257164	55410	500	312074	163368	199766
2023 рік						
Всього	312074	16204	1807	326471	199766	193607

Наявність основних засобів на кінець 2022 року становила 312074 тис. грн, за рахунок введення в експлуатацію основних засобів на суму 55410 тис. грн та виведення з експлуатації основних засобів на суму 500 тис. грн. Наявність основних засобів на кінець 2023 року становила 326471 тис. грн, за рахунок введення в експлуатацію основних засобів на суму 16204 тис. грн та виведення з експлуатації основних засобів на суму 1807 тис. грн. Отже первісна та залишкова вартість основних щорічно зростає. Відбувається щорічний процес оновлення матеріальних активів.

Для оцінки руху та стану основних засобів будемо використовувати коефіцієнти оновлення, вибуття, придатності. Задля цього складемо таблицю 2.9.

Первісна вартість основних засобів на кінець 2022 року зросла на 45197 тис. грн, а у 2023 році – на 54910 тис. грн. Їх знос під час експлуатації також збільшився. Оновлення основних засобів за досліджуваний період мало спадну динаміку. Значення коефіцієнта оновлення зменшується з 0,179 у 2021 році до 0,05 у 2023 році. Значення коефіцієнта вибуття зростає з 0,004 у 2021 році до 0,006 у 2023 році. Значення коефіцієнту придатності щорічно зменшується, та кінець 2023 року становило 59,3 %. Коефіцієнт зносу зростає,

та у 2023 році він становив 40,7 %. Найнижчим коефіцієнт зносу був у 2022 році – 35,99 %. Попри все стан основних засобів є задовільним.

Таблиця 2.9 – Оцінка руху та стану основних засобів

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 – 2021	2023 – 2022
1. Вартість основних фондів на початок періоду, тис. грн	211967	257164	312074	45197	54910
2. Вартість основних фондів на кінець періоду, тис. грн	257164	312074	326471	54910	14397
3. Вартість введених основних фондів, тис. грн	45985	55410	16204	9425	-39206
4. Вартість основних фондів, що вибули, тис.грн	788	500	1807	-288	1307
5. Коефіцієнт оновлення	0,179	0,178	0,05	-0,001	-0,128
6. Коефіцієнт вибуття	0,004	0,002	0,006	-0,002	0,004
7. Коефіцієнт зносу, %	36,47	35,99	40,70	-0,49	4,71
8. Коефіцієнт придатності, %	63,53	64,01	59,30	0,49	-4,71

Для оцінки ефективність використання основних засобів сформуємо таблицю 2.10.

Таблиця 2.10 – Показники ефективності використання основних засобів

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1.Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	1079611,94	606150,6	849716	-473461,35	243565,41
2.Середньорічна вартість основних засобів,тис.грн	234565,5	284619,0	308166,5	50053,50	23547,50
3.Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток),тис.грн	103678	47392	60534	-56286,00	13142,00
4. Чистий фінансовий результат, тис грн	77734	27429	38102	-50305,00	10673,00
5.Фондовіддача, грн	4,60	2,13	2,76	-2,47	0,63
6.Фондомісткість, грн	0,22	0,47	0,36	0,25	-0,11
7.Фондоозброєність, тис.грн/особу	460,84	649,82	772,35	188,98	122,53
8.Технічна озброєність праці, тис. грн/особу	562,51	801,74	941,89	239,24	140,14
9.Рентабельність основних засобів, %	33,14	9,64	12,36	x	x

Фондовіддача зменшується з 4,6 грн у 2021 році до 2,76 грн у 2023 році, фондомісткість за цей же період зростає з 0,22 грн до 0,36 грн. Проведемо факторний аналіз фондовіддачі. Основними факторами, які впливають на фондовіддачу, є чистий дохід від реалізації продукції та середньорічна вартість основних засобів. Розрахуємо вплив чистого доходу на фондовіддачу (формули 2.1, 2.2):

$$\Delta\Phi B_{\text{чД}} = \frac{\text{ЧД}_{2022}}{\text{ОФ}_{2021}} - \Phi B_{2021} \quad (2.1)$$

$$\Delta\Phi B_{\text{чД}} = \frac{606150,6}{234565,5} - 4,6 = -2,0159$$

$$\Delta\Phi B_{\text{чД}} = \frac{\text{ЧД}_{2023}}{\text{ОФ}_{2022}} - \Phi B_{2022} \quad (2.2)$$

$$\Delta\Phi B_{\text{чД}} = \frac{849716}{284619,0} - 2,13 = 0,855$$

Вплив цього фактору у 2022 році був негативним та позитивним у 2023 році.

Розрахуємо вплив середньорічної вартості основних засобів на фондовіддачу (формули 2.3, 2.4):

$$\Delta\Phi B_{\text{ОФ}} = \Phi B_{2022} - \frac{\text{ЧД}_{2022}}{\text{ОФ}_{2021}} \quad (2.3)$$

$$\Delta\Phi B_{\text{ОФ}} = 2,13 - \frac{606150,6}{234565,5} = -0,454$$

$$\Delta\Phi B_{\text{ОФ}} = \Phi B_{2023} - \frac{\text{ЧД}_{2023}}{\text{ОФ}_{2022}} \quad (2.4)$$

$$\Delta\Phi B_{\text{ОФ}} = 2,76 - \frac{849716}{284619} = -0,225$$

Вплив зміни середньорічної вартості основних засобів на фондовіддачу

у 2022 та 2023 роках мав негативний вплив.

Фондоозброєність праці зростає: з 460,84 тис.грн/особу в 2021 році до 772,35 тис.грн/особу у 2023 році. Технічна озброєність праці також щорічно зростає: з 562,51 тис.грн/особу в 2021 році до 941,89 тис.грн/особу у 2023 році.

В 2022 році рентабельність основних засобів зменшується порівняно із 2021 роком, а в 2023 році порівняно із 2022 роком зростає. Її значення по роках: 33,14 %; 9,64 % та 12,36 %. Це свідчить про зростання ефективності використання основних засобів в 2023 році.

Перейдемо до аналізу матеріальних затрат підприємства, що забезпечують його безперебійну виробничу діяльність. Для цього використаємо дані «Звіту про фінансові результати» (форма №2). Сформуємо таблицю 2.11 та розрахуємо частку матеріальних затрат у загальній сумі витрат на виробництво продукції підприємства.

Таблиця 2.11 – Динаміка питомої ваги матеріальних витрат у операційних витратах підприємства

Показник	Рік			Темпи зростання, %		Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 – 2021	2023 – 2022
1. Матеріальні затрати, тис. грн	538023	433574	618200	80,59	142,58	-104449	184626
2. Витрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг) , тис.грн	708968	566515	792727	79,91	139,93	-142453	226212
3. Питома вага матеріальних затрат до виробничої собівартості продукції, %	75,89	76,53	77,98	100,85	101,90	0,65	1,45

Операційні витрати підприємства, одночасно із зміною обсягів виробництва та реалізації продукції, зменшуються у 2022 році та зростають у 2023 році. Найбільшими їх обсяг був у 2023 році – 792727 тис. грн. Матеріальні витрати зростають – з 538023 тис. грн у 2021 році до 618200 тис. грн у 2023 році. Темпи зростання матеріальних витрат вищі за темпи зростання операційних витрат: в 2022 році – 80,59 % > 79,91 %; в 2023 році – 142,58 % >

139,93%. Питома вага матеріальних витрат в 2021 році 75,89 % та поступово зростає до 77,98 % у 2023 році. Діяльність підприємства є матеріаломісткою.

Складемо таблицю 2.12, щоб дослідити ефективність використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

В 2022 році порівняно із 2021 роком матеріаловіддача зменшується на 0,18 грн, а в 2023 році порівняно із 2022 роком вона збільшується на 0,04 грн та дорівнює 1,37 грн. Динаміка матеріаломісткості є протилежною. Зростання матеріаловіддачі є позитивним моментом у виробничо-господарській діяльності підприємства.

Таблиця 2.12 – Динаміка матеріаловіддачі та матеріаломісткості продукції

Показник	Рік			Темпи зростання, %		Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 – 2021	2023 – 2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг в діючих цінах, тис.грн	811393	576737	849716	71,08	147,33	-234656	272979
2. Матеріальні затрати, тис.грн	538023	433574	618200	80,59	142,58	-104449	184626
3. Матеріаловіддача, грн	1,51	1,33	1,37	88,20	103,33	-0,18	0,04
4. Матеріаломісткість, грн	0,66	0,75	0,73	113,37	96,78	0,09	-0,02

Проведемо факторний аналіз матеріаломісткості продукції підприємства. Основні фактори, які впливають на матеріаломісткість, це чистий дохід від реалізації продукції та матеріальні витрати. Розрахуємо вплив зміни матеріальних витрат на матеріаломісткість (формули 2.5, 2.6):

$$\Delta MM_{MB} = \frac{MB_{2022}}{ЧД_{2021}} - MM_{2021} \quad (2.5)$$

$$\Delta MM_{MB} = \frac{433574}{811393} - 0,66 = -0,126$$

$$\Delta MM_{MB} = \frac{MB_{2023}}{ЧД_{2022}} - MM_{2022} \quad (2.6)$$

$$\Delta MM_{MB} = \frac{618200}{576737} - 0,75 = 0,322$$

Вплив зміни матеріальних витрат на матеріаломісткість у 2022 році був негативним, а у 2023 році – позитивним.

Розрахуємо вплив зміни чистого доходу на матеріаломісткість (формули 2.7, 2.8):

$$\Delta MM_{\text{чД}} = MM_{2022} - \frac{MB_{2022}}{ЧД_{2021}} \quad (2.7)$$

$$\Delta MM_{\text{чД}} = 0,75 - \frac{433574}{811393} = 0,216$$

$$\Delta MM_{\text{чД}} = MM_{2023} - \frac{MB_{2023}}{ЧД_{2022}} \quad (2.8)$$

$$\Delta MM_{\text{чД}} = 0,73 - \frac{618200}{576737} = -0,342$$

Вплив зміни чистого доходу на матеріаломісткість у 2022 році був позитивним, а у 2023 році – негативним.

Проаналізуємо ефективність використання трудових ресурсів підприємства. Сформуємо таблицю 2.13 для аналізу складу та структури персоналу підприємства в 2021 – 2023 роках.

Таблиця 2.13 – Склад та структура працюючих на підприємстві

Показник	Чисельність, осіб			Структура кадрів, %		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
1. Середньооблікова чисельність працівників	509	438	399	100,0	100,0	100,0
2. Чисельність апарату управління	92	83	72	18,07	18,95	18,0
3. Чисельність робітників	417	355	327	81,93	81,05	82,0

Отже на підприємстві впродовж 2021–2023 років чисельність персоналу зменшилась на 110 осіб. У структурі кадрів найбільша питома вага припадає на робітників. Їх частка є вищою за 80 %.

Для аналізу ефективності використання персоналу підприємства складемо

таблицю 2.14.

Середньорічний виробіток одного робітника у 2022 році порівняно із 2021 роком зменшився на 881,531 тис. грн, в 2023 році відбувається його зростання на 52,1 % або на 889,624 тис. грн. Середньоденний та середньогодинний виробіток у 2022 році порівняно із 2022 роком також зменшується, а в 2023 році порівняно із 2022 роком збільшується, відповідно, на 3370,34 грн та 421,29 грн. Отже в 2023 році ефективність використання персоналу підприємства підвищується.

Таблиця 2.14 – Динаміка ефективності праці працівників

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції (у порівняльних цінах), тис.грн	1079612	606151	849716	-473461	243565
2. Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	509	438	399	-71	-39
– в тому числі робітників	417	355	327	-62	-28
3. Питома вага робітників в загальній чисельності персоналу, %	81,93	81,05	82,00	-0,9	0,9
4. Відпрацьовано днів одним робітником за рік, дні	249	203	220,6	-46	17,4
5. Середня тривалість робочого дня, год.	8	8	8	0	0
6. Загальна кількість відпрацьованого часу за рік: - людино-днів,	126547	89011	88023	-37536,0	-987,8
- людино-годин	1012378	712090	704187	-300287,9	-7902,6
7. Середньорічний дохід на 1 особу, тис.грн: - одного працюючого,	2121,045	1383,905	2129,614	-737,140	745,709
- одного робітника	2588,997	1707,466	2597,090	-881,531	889,624
8. Середньоденний виробіток робітника, грн	10413,50	8401,98	11772,31	-2011,52	3370,34
9. Середньогодинний виробіток робітника, грн	1301,69	1050,25	1471,54	-251,44	421,29

Розглянемо вплив на зміну середньорічного виробітку одного працівника основних факторів (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Аналіз впливу основних факторів на зміну продуктивності праці одного робітника

№ підстановки	Середня кількість робочих днів	Тривалість робочого дня, год	Середньогодинний виробіток, грн	Узагальнюючий показник, грн	Відхилення, (+, -)	Причина відхилення
2022 рік						
1.	249	8	1301,69	2588997	x	–
2.	203	8	1301,69	2116252	-472745	Зменшення кількості робочих днів
3.	203	8	1301,69	2116252	0	–
4.	203	8	1050,25	1707466	-408786	Зменшення середньогодинного виробітку
Баланс факторів					-881531	
2023 рік						
2.	220,6	8	1050,25	1853560	146094	Збільшення кількості робочих днів
3.	220,6	8	1050,25	1853560	0	–
4.	220,6	8	1471,54	2597090	743530	Зростання середньогодинного виробітку
Баланс факторів					889624	

Для цього використаємо програмне забезпечення Excel. За рахунок зменшення кількості робочих днів в 2022 році середньорічна продуктивність праці одного робітника зменшилась на 472,745 тис. грн. За рахунок зменшення середньогодинного виробітку середньорічна продуктивність праці одного робітника зменшилась на 408,786 тис. грн. Баланс факторів – -881,531 тис. грн. В 2023 році за рахунок збільшення кількості робочих днів середньорічна продуктивність праці одного робітника зросла на 146,094 тис. грн. За рахунок зростання середньогодинного виробітку середньорічна продуктивність праці одного робітника зросла на 743,53 тис. грн. Баланс факторів – 889,624 тис. грн.

Витрати на оплату праці зменшились у 2022 році та зросли у 2023 році (табл. 2.16). На розмір фонду оплати праці вплинули зміна чисельності працюючих та розмір мінімальної заробітної плати.

Таблиця 2.16 – Аналіз фонду оплати праці

Показник	Одиниці виміру	Рік			Темп зростання,%	
		2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1. Загальний фонд заробітної плати	тис.грн	95498	75922	93338	79,50	122,94
2. Середньооблікова чисельність персоналу	осіб	509	438	399	86,05	91,10
3. Середньорічна заробітна плата	тис.грн	187,619	173,338	233,930	92,39	134,96

Визначимо відхилення у обсягах фонду оплати праці під впливом зміни основних факторів. Для цього використаємо програмне забезпечення Excel.

У 2022 році за рахунок зміни чисельності працюючих фонд оплати праці зменшився на 13320,949 тис. грн (-71 x 187,619), а за рахунок зміни середньорічної заробітної плати одного працюючого зменшився на 6255,078 тис. грн (-14,281 x 438). Баланс факторів: -13320,949 - 6255,078 = 19576 тис. грн. У 2023 році за рахунок зміни чисельності працюючих фонд оплати праці зменшився на 6760,182 тис. грн (-39 x 173,338), а за рахунок зміни середньорічної заробітної плати одного працюючого збільшився на 24176,208 тис. грн (60,592 x 399). Баланс факторів: - 6760,182 + 24176,208 = 17416 тис. грн.

Темпи зростання продуктивності праці повинні випереджати темпи зростання середньої заробітної плати. Виконання цього принципу дозволяє знизити собівартість продукції та забезпечити зростання прибутку. У 2022 році заробітна плата одного працівника зростала швидшими темпами ніж продуктивність праці: 92,39 % > 65,25 %. Коефіцієнт випередження – 1,42. В 2023 році ситуація була протилежною: 134,96 % < 153,88 %. Коефіцієнт випередження – 0,88 (табл. 2.17). В 2023 році економічний принцип співвідношення між зростанням продуктивності праці та заробітною платою дотримано.

Таблиця 2.17 – Аналіз співвідношення між темпами зростання виробітку та середньою заробітною платою

Показник	Рік			Темпи зростання, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції в співставних цінах, тис.грн	811393	576737	849716	71,08	147,33
2. Фонд оплати праці, тис.грн	95498	75922	93338	79,50	122,94
3. Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	509	438	399	86,05	91,1
4. Середньорічний виробіток одного працівника, тис.грн	2121,045	1383,905	2129,614	65,25	153,88
5. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	187,619	173,338	233,930	92,39	134,96
6. Коефіцієнт випередження	x	x	x	0,71	1,14
7. Зарплата на 1 грн продукції	0,118	0,132	0,120	111,85	83,44

Визначимо величину економії та перевитрат по фонду оплати праці ($\Delta\Phi_{зп}$):

$$\Delta\Phi_{зп2022}=(0,118 - 0,132) \times 75922 = - 1062,908 \text{ (тис.грн) – перевитрати,}$$

$$\Delta\Phi_{зп2023}=(0,132 - 0,12) \times 93338 = + 1120,056 \text{ (тис.грн) – економія.}$$

Визначимо зростання або зменшення собівартості продукції підприємства за рахунок співвідношення між темпами зростання виробітку та середньою заробітною платою:

$\Delta C_{B2022} = (0,9239 / 0,6525 - 1) \times 75922 / 529345 \times 100 = + 5,97 (\%)$ – підвищення,

$\Delta C_{B2023} = (1,3496 / 1,5388 - 1) \times 93338 / 789182 \times 100 = - 1,45(\%)$ – зменшення.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що в 2023 рівень використання ресурсів підприємства (основних засобів, матеріальних та трудових ресурсів) підвищився. Перейдемо до аналізу витрат та фінансових результатів діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон».

2.4 Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності підприємства

До складу витрат підприємства відносяться виробнича собівартість продукції, операційні й адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати. Аналіз структури цих витрат дозволяє оцінити динаміку їх змін та своєчасно зреагувати на негативні тенденції у економіці підприємства.

Аналіз витрат звичайної діяльності підприємства проведемо за допомогою таблиці 2.18. Аналіз даних таблиці показав, що протягом досліджуваного періоду витрати від звичайної діяльності підприємства у 2022 році зменшились на 24,17 %, в 2023 році збільшились на 45,8 %.

У структурі витрат найбільша частка припадає на собівартість реалізованої продукції.

Її величина у 2022 році зменшилась на 1,65 %, а в 2023 році збільшилась на 1,66 % та дорівнювала 85,15 %.

Таблиця 2.18 – Аналіз структури витрат підприємства від звичайної діяльності

Статті витрат	Сума, тис.грн					Питома вага, %		
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2021	2022	2023
1. Собівартість реалізованої продукції	635296	472386	702409	-162910	230023	85,14	83,49	85,15
2. Адміністративні витрати	31678	26495	38006	-5183	11511	4,25	4,68	4,61
3. Витрати на збут	40741	30464	48767	-10277	18303	5,46	5,38	5,91
4. Інші операційні витрати	37300	31960	31250	-5340	-710	5,00	5,65	3,79
5. Фінансові витрати	19	680	2554	661	1874	0,003	0,12	0,31
6. Інші витрати	1105	3786	1920	2681	-1866	0,15	0,67	0,23
Витрати звичайної діяльності, всього	746139	565771	824906	-180368	259135	100,0	100,0	100,0

Частка інших операційних витрат зменшилась. Частка витрат періоду (адміністративних витрат та витрат на збут) та фінансових витрат незначно, але збільшилась у 2023 році порівняно із 2021 роком.

Проаналізуємо склад витрат за економічними елементами та їх структуру. Для цього складемо таблицю 2.19.

Таблиця 2.19 – Аналіз операційних витрат

Елементи витрат	Сума, тис.грн					Структура,%		
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2021	2022	2023
Матеріальні затрати	538023	433574	618200	-104449	184626	75,89	76,53	77,98
Витрати на оплату праці	119839	90784	120393	-29055	29609	16,90	16,02	15,19
Відрахування на соціальні заходи	23937	18199	23850	-5738	5651	3,38	3,21	3,01
Амортизація основних фондів	17238	19048	22336	1810	3288	2,43	3,36	2,82
Інші операційні витрати	9931	4910	7948	-5021	3038	1,4	0,87	1,0
Разом операційні витрати	708968	566515	792727	-142453	226212	100,0	100,0	100,0

Згідно проведених розрахунків загальна сума операційних витрат в 2022 році в порівнянні з 2021 роком зменшилась на 142453 тис. грн. Найбільше зменшились матеріальні затрати, а саме на 104449 тис. грн. Витрати на оплату праці зменшились на 29055 тис. грн, інші операційні витрати – на 5021 тис.грн. Амортизація основних засобів збільшилась на 1810 тис. грн. В 2023 році в порівнянні з 2022 роком операційні витрати збільшились на 226212 тис. грн. Матеріальні затрати збільшились на 184626 тис. грн, витрати на оплату праці – на 29609 тис. грн, амортизація – на 3288 тис.грн, а інші витрати – на 3038 тис. грн. Матеріальні затрати займають найбільшу частку у структурі операційних витрат підприємства. Тобто діяльність підприємства є матеріаломісткою. У 2022 році їхня частка становить 76,53 %, що на 0,65% більше ніж у 2021 році. Наступною за вагомістю є частка витрат на оплату праці. У 2022 році вона зменшилась на 0,88 % порівняно із 2021 роком, та склала 16,02 %. В 2023 році частка матеріальних затрат становить вже 77,98 %, що на 1,45 % більше ніж у 2022 році. Частка витрат на оплату праці зменшилась на 0,84 % та дорівнювала 15,19 %. Частка амортизації також зменшується до 2,82 %, що на 0,54 % менше ніж у 2022 році. Незначно, але зростає частка інших витрат на 0,14 % та дорівнює 1,0 %.

Аналіз витрат на одну гривню реалізованої продукції проведемо за допомогою таблиці 2.20.

Таблиця 2.20 – Аналіз витрат на одну гривню реалізованої продукції

Показник	Рік			Відхилення,(+,-)		
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2023-2021
1.Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	811393	576737	849716	-234656	272979	38323
2. Повна собівартість реалізованої продукції	707715	529345	789182	-178370	259837	81467
3. Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн (витратомісткість)	0,87	0,92	0,93	0,05	0,01	0,06

Витрати на одну гривню реалізованої продукції у 2022 році порівняно із 2021 роком зросли на 0,05 грн та сягнули рівня 0,92 грн. Основними причинами цього є те, що темпи зміни чистого доходу були меншими за темпи зміни повної собівартості. В 2023 році вони несуттєво зросли у порівнянні із 2022 роком – на 0,01 грн та дорівнювали 0,93 грн. Отже діяльність підприємства є досить витратомісткою.

Перейдемо до аналізу формування доходів та прибутків підприємства впродовж 2021 – 2023 років. Складемо таблицю 2.21, використовуючи форму звітності № 2 «Звіт про фінансові результати».

Таблиця 2.21 – Аналіз складу і динаміки прибутку, тис. грн

Показник	Рік			Темпи зростання,%	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	811393	576737	849716	71,08	147,33
2. Собівартість реалізованої продукції(товарів, робіт, послуг)	635296	472386	702409	74,36	148,69
3. Валовий прибуток	176097	104351	147307	59,26	141,16
4. Адміністративні витрати	31678	26495	38006	83,64	143,45
5. Витрати на збут	40741	30464	48767	74,77	160,08
6. Повна собівартість реалізованої продукції	707715	529345	789182	74,80	149,09
7. Фінансові результати від реалізації продукції (прибуток)	103678	47392	60534	45,71	127,73
8. Інші операційні доходи	29585	22668	23837	76,62	105,16
9. Разом чисті доходи від операційної діяльності	840978	599405	873553	71,27	145,74
10. Інші операційні витрати	37300	31960	31250	85,68	97,78
11. Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)	95963	38100	53121	39,70	139,43
12. Доход від участі в капіталі, інші фінансові доходи, інші доходи	291	47	49	16,15	104,26
13. Фінансові витрати, витрати від участі в капіталі, інші витрати	1124	4466	6340	397,33	141,96
14. Фінансовий результат до оподаткування (прибуток)	95130	33681	46830	35,41	139,04
15. Чистий фінансовий результат (прибуток)	77734	27429	38102	35,29	138,91

В 2021 році сумарний обсяг чистого доходу був 811393 тис. грн. В 2022

році він зменшився на 28,92 %, проте в 2023 році збільшується на 47,33 %, що позитивно впливає на його фінансове становище на ринку. Собівартість реалізованої продукції в 2022 році змінюється швидшими темпами ніж чистий дохід. Та й у 2023 році приріст собівартості продукції вищий за приріст чистого доходу. Отже, у підприємства залишається менше коштів для здійснення інших витрат, і це є негативною тенденцією.

В 2021 році сума валового прибутку становила 176097 тис. грн, в 2023 році його сума була меншою – 147307 тис. грн, але на 41,16 % вищою за попередній рік. Позитивне значення валового прибутку свідчить все ж таки про вдалий (ефективний) контроль за витратами підприємства.

Для нарощування обсягу продажів необхідними є витрати на збут. В 2022 році сума витрат на збут зменшилась на 25,23 %. В 2023 році їх приріст склав 60,08 % порівняно із роком раніше, що сприяло просуванню продукції на ринку. Сума управлінських витрат також зменшилась у 2022 році порівняно із попереднім роком на 16,36 %, та збільшилась у 2023 році (приріст склав 43,45 %).

Основна діяльність підприємства протягом досліджуваного періоду здійснювалась ефективно. Про це свідчить фінансовий результат від операційної діяльності. Проте найбільшим його значення було у 2021 році – 103678 тис.грн. В 2023 році його сума 60534 тис.грн, вона хоча і є меншою за значення 2021 року, але на 27,73 % більше ніж у попередньому році.

Сума доходів від участі в капіталі, інших фінансових доходів та інших доходів зменшувалась, та на кінець 2023 року склала 49 тис. грн. Фінансові витрати, витрати від участі в капіталі, інші витрати щорічно зростають В 2023 році їх обсяг був найбільшим та сягнув 6340 тис. грн.

В 2021 році фінансовий результат до оподаткування був 95130 тис.грн, а в 2023 році – 46830 тис.грн. Зменшення вказує на необхідність пошуку шляхів зниження собівартості продукції та підвищення доходів підприємства.

Розглянути вищі фактори вказують на те, що підприємство у змозі формувати позитивний чистий фінансовий результат. Зазначимо, що сума

чистого прибутку мала спадну динаміку у 2022 році (на 64,71% менше ніж у попередньому році), та показала зростання у 2023 році на 38,91 % (позитивна динаміка). В 2023 році сума чистих прибутків є меншою ніж у 2021 році та склала 38102 тис.грн

Проаналізуємо показники рентабельності діяльності підприємства. Для цього складемо таблицю 2.22.

Аналіз рентабельності показав, що на підприємстві рентабельність витрат щорічно зменшувалась: 2021 рік – 14,65 %, 2022 рік – 8,95 %, 2023 рік – 7,67 %.

Таблиця 2.22 – Показники рентабельності діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон»

Показник	Рік			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 – 2021	2023 – 2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	811393,00	576737,00	849716	-234656	272979
2. Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн	707715	529345	789182	-178370	259837
3. Вартість капіталу, тис.грн	517642	519560	615864	1918	96304
4. Фінансовий результат (прибуток), тис.грн:					
– від реалізації продукції,	103678	47392	60534	-56286	13142
– від операційної діяльності,	95963	38100	53121	-57863	15021
– чистий	77734	27429	38102	-50305	10673
5. Рентабельність, %:					
– доходу,	12,78	8,22	7,12	-4,56	-1,1
– витрат,	14,65	8,95	7,67	-5,7	-1,28
– капіталу	15,02	5,28	6,19	-9,74	0,91

Рентабельність доходу також зменшувалась: 2021 рік – 12,78 %, 2022 рік – 8,22 %, 2023 рік – 7,12 %. Рентабельність капіталу: 2021 рік – 15,02 %, 2022 рік – 5,28 %, 2023 рік – 6,19 %.

Отже найбільш прибутковою за досліджуваний період діяльність підприємства була в 2021 році. В 2023 році подолати негативну тенденцію

керівництво підприємства не змогла через об'єктивні причини, які пов'язані із соціально-політичним та економічним станом в Україні.

2.5 Оцінка фінансового стану підприємства

Показники динаміки і структури майна підприємства досліджують шляхом горизонтального і вертикального аналізу даних балансу. Розглянемо динаміку статей, структуру активів та пасивів підприємства та її зміни станом на кінець 2021 – 2023 років (табл. 2.23).

Вартість активів підприємства (підсумок балансу) щорічно зростає: з 517642 тис. грн у 2021 році до 615864 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про поліпшення майнового стану підприємства; підвищення його виробничого, збутового та інвестиційного потенціалу щодо можливості генерування прибутків у 2023 році.

В 2022 році вартість необоротних активів підвищилась на 25182 тис. грн порівняно із роком раніше, а в 2023 році – зменшилась на 3807 тис.грн. В 2022 році зростання необоротних активів відбулось тільки за рахунок підвищення вартості основних засобів підприємства на 36398 тис. грн. Станом на 2023 рік підвищення відбулось за рахунок збільшення незавершених капітальних інвестицій на суму 47213 тис.грн та нематеріальних активів на суму 291 тис. грн. Вартість інших статей зменшується.

Щодо оборотних активів, то спостерігається наступна тенденція. Їх вартість в 2022 році зменшились на 23264 тис. грн порівняно із роком раніше, та збільшились на 100111 тис. грн у 2023 році. Зменшення оборотних активів у 2022 році відбулось по усіх статтях, крім запасів та витрат майбутніх періодів. Зазначимо, що величина запасів збільшується у 2022 році на 29086 тис. грн; в 2023 році – на 7432 тис.грн.

Таблиця 2.23 – Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу підприємства на кінець року

Показник	Балансова вартість, тис.грн			Відхилення (+,-)		Структура, %			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022– 2021	2023– 2022	2021	2022	2023	2022– 2021	2023– 2022
Актив										
I.Необоротні активи	186388	211570	207763	25182	-3807	36,01	40,72	33,74	4,71	-6,99
1.1.Нематеріальні активи	286	222	513	-64	291	0,06	0,04	0,08	-0,01	0,04
1.2.Незавершені капітальні інвестиції	14043	2945	50158	-11098	47213	2,71	0,57	8,14	-2,15	7,58
1.3.Основні засоби	163368	199766	171960	36398	-27806	31,56	38,45	27,92	6,89	-10,53
1.4.Довгострокові фінансові інвестиції	8525	8525	8525	0	0	1,65	1,64	1,38	-0,01	-0,26
1.5.Довгострокова дебіторська заборгованість	166	112	100	-54	-12	0,03	0,02	0,02	-0,01	-0,01
II. Оборотні активи	331216	307952	408063	-23264	100111	63,99	59,27	66,26	-4,71	6,99
2.1.Запаси	121968	151054	158486	29086	7432	23,56	29,07	25,73	5,51	-3,34
2.2.Дебіторська заборгованість	176632	147338	199985	-29294	52647	34,12	28,36	32,47	-5,76	4,11
2.3.Грошові кошти та їх еквіваленти	22411	3080	36685	-19331	33605	4,33	0,59	5,96	-3,74	5,36
2.4.Витрати майбутніх періодів	136	426	485	290	59	0,03	0,08	0,08	0,06	0,00
2.5.Інші оборотні активи	10069	6054	12422	-4015	6368	1,95	1,17	2,02	-0,78	0,85
III. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття	38	38	38	0	0	0,01	0,01	0,01	0	0,00
Пасив										
I. Власний капітал	416533	441768	471865	25235	30097	80,47	85,03	76,62	4,56	-8,41
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	101109	77792	143999	-23317	66207	19,53	14,97	23,38	-4,56	8,41
3.1 Короткострокові кредити банків	0	10000	30000	10000	20000	0	1,92	4,87	1,92	2,95
Баланс	517642	519560	615864	1918	96304	100,0	100,0	100,0	-	-

Підвищення цього елемента активу в загальному позитивно впливає на безперервність як виробництва, так і збуту. Головне щоб не було надмірного накопичення запасів. Величина дебіторської заборгованості у 2022 році порівняно із роком раніше зменшилась 29294 тис.грн. Це стримує збут продукції, проте немає необхідності залучати додаткові кошти щодо її фінансування.

В 2023 році спостерігаємо зміну тенденцій – дебіторська заборгованість збільшилась на 52647 тис.грн. Сума грошових коштів коливається. Так у 2022 році вона зменшилась на 19331 тис.грн, в 2023 році – збільшилась на 33605 тис.грн порівняно із попереднім роком. Це є нормальним явищем у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Щодо пасиву балансу, то величина власного капіталу у 2022 році порівняно із попереднім роком підвищилась на 25235 тис. грн, а в 2023 році – ще на 30097 тис. грн. Це свідчить про зростання величини фінансових ресурсів. Зростання цього елемента балансу є позитивним явищем, вказує на ефективну роботу менеджменту підприємства, який здатний виконувати поставлені завдання. Напрямок тенденції позитивний.

Величина поточних зобов'язань у 2022 році зменшилась на 23317 тис.грн. В 2023 році вона зросла на 66207 тис.грн, що негативно впливає на поточну ліквідність. Із року в рік зростають короткострокові кредити банку: 2022 рік – на 10000 тис.грн, 2023 рік – на 20000 тис.грн порівняно із попереднім роком. Отже, на протязі досліджуваного періоду підприємство досить активно залучає позикові кошти банку. В цілому це позитивно впливає на зменшення ризиків втрати поточної ліквідності, проте збільшує рівень процентних платежів. Підприємство резерви майбутніх витрат не формує.

Розглянемо структуру активів та пасивів балансу підприємства, тобто проведемо вертикальний аналіз (табл. 2.23). У активах підприємства найбільша частка припадає на оборотні активи: у 2021 році – 63,99 %, в 2022 році – 59,27 %, в 2023 році – 66,26 %. Найбільш важливими у оборотних активах є запаси та дебіторська заборгованість, їх частка відповідно по роках: 23,56 %,

29,07 %, 25,73% та 34,12 %, 28,36 %, 32,47 %. Щодо необоротних активів, то їх частка зазнала незначного зростання у 2022 році до 40,72 % та зменшення у 2023 році до 33,74 %. Головними у необоротних активах були основні засоби. Їх частка від загальної суми активів відповідно по роках: 31,56 %, 38,45 %, 27,92 %. Отже, структура балансу підприємства є типовою для галузі, до якої воно належить. Зміни відбуваються під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Щодо структури пасивів балансу, то вони склалися з власного капіталу на 80,47 %, 85,03 % та 76,62 % від загальної суми пасивів, відповідно по роках. Частка власного капіталу знаходиться у межах нормативних значень. Основним джерелом власного капіталу був статутний капітал. Наступними за вагомістю є поточні зобов'язання і забезпечення: 2021 рік – 19,53 %, 2022 рік – 14,97 %, 2023 рік – 23,38 % від загальної суми пасивів. Основними джерелами зобов'язань були короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та короткострокові зобов'язання.

Перейдемо до аналізу показників фінансового стану. Для цього використаємо дані Балансу (Звіт про фінансовий стан) (форма №1) та складемо таблицю 2. 24.

Таблиця 2.24 – Оцінювання основних фінансових показників підприємства

Показник	Нормативне значення	Рік		Відхилення (+,-)
		2022	2023	
1.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,5	0,04	0,27	0,23
2.Коефіцієнт ліквідності уточнений	0,5 – 1,0	2,09	1,73	-0,36
3.Коефіцієнт ліквідності загальний	1,5 – 2,0	4,27	2,98	-1,29
4.Коефіцієнт маневреності	0,25 – 0,9	0,53	0,57	0,04
5. Коефіцієнт незалежності	0,5 -1,0	0,85	0,77	-0,08
6.Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5 – 0,9	0,85	0,77	-0,08

Отже можемо зробити висновок, що ТДВ «Хмельницькзалізобетон» є ліквідним та платоспроможним. Значення більшості показників є вищими за нормативні значення, але простежується тенденція до їх зменшення.

Зробимо аналіз основних показників ділової активності підприємства (табл. 2.25). Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості підприємства показує, у скільки разів чистий дохід від реалізації продукції перевищує середнє значення дебіторської заборгованості. Позитивним є зростання цього показника, але його значення за досліджуваний період є меншим за нижню нормативну межу (18).

Таблиця 2.25 – Розрахунок показників ділової активності

Показник	Рік		Відхилення (+,-)
	2022	2023	
1. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	3,90	4,24	0,34
2. Період погашення дебіторської заборгованості	92,30	84,98	-7,33
3. Період погашення кредиторської заборгованості	54,92	70,19	15,27
4. Віддача основних засобів за ринкових умов	2,89	4,94	2,05
5. Коефіцієнт оборотності запасів	3,13	4,43	1,30
6. Період зберігання запасів	115,12	81,23	-33,89
7. Період операційного циклу	111,25	101,14	-10,11
8. Період фінансового циклу	71,03	82,58	11,55
9. Коефіцієнт реінвестування	15,75	12,13	-3,62
10. Коефіцієнт економічного росту	0,978	0,980	0,001
11. Співвідношення сплачених відсотків і прибутку	0,020	0,094	0,074

Період погашення дебіторської заборгованості показує середній термін інкасації дебіторської заборгованості, повинен зменшуватись. Верхня його межа – 20 днів. Як бачимо для нашого підприємства значення є вищими за нормативні: по роках 92,3 дні та 84,98 днів. Період погашення кредиторської заборгованості повинен зменшуватись, проте за досліджуваний період він зростає на 15,27 днів. Віддача основних засобів за ринкових умов зростає та у 2023 році перевищує нормативне значення (3). Коефіцієнт оборотності запасів показує кількість оборотів коштів інвестованих в запаси. Його значення зростає та є вищим за нижню межу (3). Період зберігання запасів зменшується та знаходиться у межах нормативних значень (від 45 до 120 днів).

Період операційного циклу показує термін перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти та має позитивну динаміку до зменшення. Період фінансового циклу показує період обороту коштів. За

досліджуваний період має негативну тенденцію до зростання. Коефіцієнт реінвестування показує скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу підприємства. Він повинен зростати, але за досліджуваний період зменшується.

Коефіцієнт економічного росту зростає та показує позитивну динаміку темпу збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку підприємства.

Співвідношення сплачених відсотків і прибутку показує скільки сплачених відсотків за кредити і позики припадає на одиницю прибутку до оподаткування підприємства. Його значення за досліджуваний період зростає, але знаходиться у межах нормативних значень (0 – 0,4).

Отже ділова активність підприємства за більшістю показників має динаміку до зростання, існує тенденція щодо зростання його фінансового циклу, що пов'язано із загальним економічним станом в Україні.

РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА І ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

3.1 Оцінювання бізнес-моделі підприємства за допомогою 12-ти факторної моделі ROE

Бізнес-модель ТДВ «Хмельницькзалізобетон» визначає його економічний стан та є механізмом створення унікальної споживчої вартості, генератором грошових потоків.

У широкому розумінні бізнес-модель – це є комплексна категорія, яка характеризує та описує як саме підприємство здійснює свою господарську діяльність у виборі споживачів, пропозиції продукту, методів ціноутворення задля створення та збільшення додаткової вартості як для самого підприємства, так і для його власників (акціонерів). У найбільш спрощеному розумінні бізнес-модель трактують як схему функціонування фінансово-господарської діяльності певного підприємства.

Згідно класифікації бізнес-моделей, запропонованої Пітером Вейлом, тип бізнес-моделі для ТДВ «Хмельницькзалізобетон» можна визначити як «Виробник (manufacturer)». Така модель є домінуючою для підприємств, що функціонують у сфері виробництва. Згідно класифікації бізнес-моделей за Г. Чесбро, вона є сегментованою та характерною для підприємств, що просувають на ринку певну технологію. У відповідності до класифікації бізнес-моделей Дж. Ліндера і С. Кантрелла, це є операційна бізнес-модель. Тобто реальна бізнес-модель, яка спрямована на отримання прибутку.

Бізнес-модель ТДВ «Хмельницькзалізобетон» включає як ділові функції, так і функціональні взаємозв'язки усередині підприємства. Внутрішні чинники бізнес-моделі створюють вартість підприємства, яку можна оцінити за допомогою 12-ти факторної моделі рентабельності власного капіталу (Return On Equity або скорочено ROE). Така модель дозволить в динаміці

проаналізувати його фінансово-економічний стан. Інформаційною базою для діагностики слугують статистичні дані фінансової звітності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021–2023 роки, а саме: «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» (Джерело: Звітність ХЗБ).

В таблиці 3.1 сформуємо систему фінансових показників для 12-ти факторної моделі ROE.

Таблиця 3.1 – Фінансові показники діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023 роки для 12-ти факторної моделі ROE

Показники	Рядок звітності	Рік		
		2021	2022	2023
1. Чистий дохід від реалізації продукції	ЗФР р.2000	811393	576737	849716
2. Валовий прибуток	ЗФР р.2090	176097	104351	147307
3. Проценти	ЗРГК р.3360	19	680	1530
4. Податки	ЗФР р.2300	17396	6252	8728
5. Прибуток від операційної діяльності	ЗФР р.2190	95963	38100	53121
6. Прибуток до оподаткування	ЗФР р.2290	95130	33681	46830
7. Чистий прибуток	ЗФР р.2350	77734	27429	38102
8. Грошові кошти (оборотні активи)	Б р.1165	22411	3080	36685
9. Дебіторська заборгованість	Б р.1125	42682	45435	53349
10. Запаси	Б р.1100	121968	151054	158486
11. Інші оборотні активи	Б р.1190	10069	0	0
12. Основні засоби (необоротні активи)	Б р.1011	257164	312074	304259
13. Інші необоротні активи	Б р.1090	0	0	0
14. Позиковий капітал	Б р.1595+ р.1695	101109	77792	143999
15. Власний капітал	Б р.1495	416533	441768	471865
16. Безвідсоткові зобов'язання	Б р.1695	101109	77792	143999

Умовні скорочення в таблиці: «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» – Б; «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» – ЗФР; «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» – ЗРГК.

Використовуючи дані таблиці 3.1, проведемо розрахунок показників діяльності підприємства за 2021–2023 роки для динамічного аналізу його бізнес-моделі за 12-ти факторною моделлю ROE (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Розрахунок показників діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» для 12-факторної моделі ROE

Показники	Формула розрахунку	Рік		
		2021	2022	2023
1. Валова маржа	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Виручка (ЗФР р.2000)	0,217	0,181	0,173
2. Ефект від комерційних та управлінських витрат	Прибуток до вирахування процентів і податків (ЗФР р.2190) / Валовий прибуток (ЗФР р.2090)	0,545	0,365	0,361
3. Ефект від фінансової діяльності	Прибуток до оподаткування (ЗФР р.2290) / Прибуток до вирахування процентів і податків (ЗФР р.2190)	0,991	0,884	0,882
4. Податковий ефект	Чистий прибуток (ЗФР р.2350) / Прибуток до оподаткування (ЗФР р.2290)	0,817	0,814	0,814
5. Боргове навантаження	Позиковий капітал (Б р.1595+ р.1695) / Власний капітал (Б р.1495)	0,243	0,176	0,305
6. Рівень безвідсоткових зобов'язань у власному капіталі	Безпроцентні зобов'язання (Б р.1695) / Власний капітал (Б р.1495)	0,243	0,176	0,305
7. Управління грошовими коштами	Валовий прибуток (ЗФР 2090) / Грошові кошти (ЗРГК (Б) 1165)	7,858	33,880	4,015
8. Управління дебіторською заборгованістю	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Дебіторська заборгованість (Б р.1125)	4,126	2,297	2,761
9. Управління запасами	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Запаси (Б р.1100)	1,444	0,691	0,929
10. Управління іншими оборотними активами	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Інші оборотні активи (Б р.1190)	17,489	0	0
11. Управління основними засобами	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Основні засоби (Б р.1011)	0,685	0,334	0,484
12. Управління іншими поза оборотними активами	Валовий прибуток (ЗФР р.2090) / Інші необоротні активи (Б р.1090)	0	0	0

Результати розрахунків можемо зобразити у вигляді 12-ти кінцевої зірки – ерцграми. Значення показників для побудови ерцграми наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок значень показників для ерцграми підприємства

Показники	Значення по роках		
	2021	2022	2023
1. Валова маржа	1,140	0,950	0,910
2. Ефект від комерційних та управлінських витрат	1,287	0,862	0,851
3. Ефект від фінансової діяльності	1,079	0,962	0,959
4. Податковий ефект	1,003	0,999	0,998
5. Боргове навантаження	1,006	0,730	1,265
6. Рівень безвідсоткових зобов'язань у власному капіталі	1,006	0,730	1,265
7. Управління грошовими коштами	0,515	2,221	0,263
8. Управління дебіторською заборгованістю	1,348	0,750	0,902
9. Управління запасами	2,487	0,219	0,294
10. Управління іншими оборотними активами	3	0	0
11. Управління основними засобами	2,503	0,203	0,294
12. Управління іншими поза оборотними активами	0	0	0

Графічне зображення результатів 12-ти факторної моделі ROE ТДВ «Хмельницькзалізобетон» представлено на рисунку 3.1. Згідно ерцгами, чим далі від центру знаходиться розрахований коефіцієнт, тим кращим є його значення.

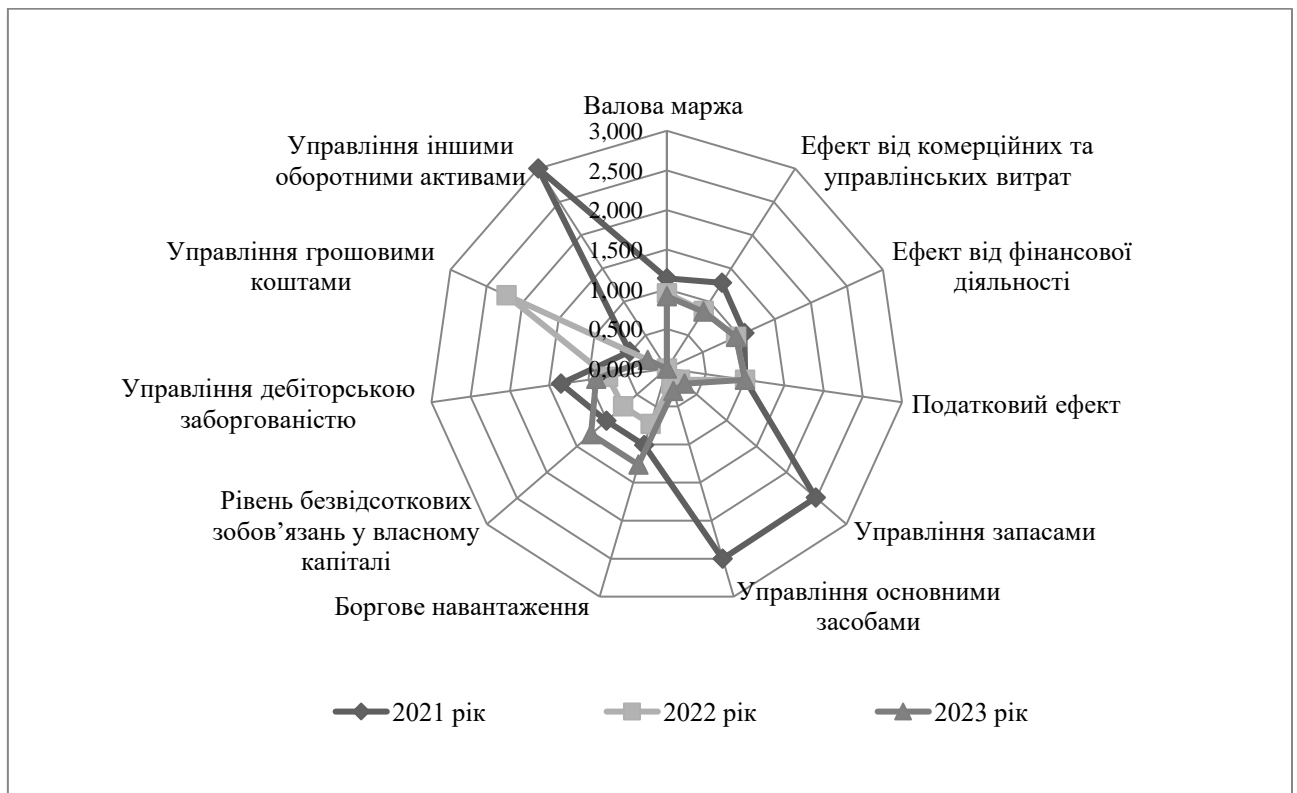

Рисунок 3.1 – Результати 12-ти факторної моделі ROE підприємства

Для побудови ерцгами було використано редактор «Вставка-Діаграма-Пелюсткова діаграма».

Проведені розрахунки у таблиці 3.3 та наочно ерцграма дозволяють стверджувати, що за період 2021 – 2023 років у бізнес-моделі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» відбувались як негативні, так і позитивні зміни спричинені дією факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ його функціонування. Ці фактори визначають поточний стан підприємства та впливають на його розвиток у майбутньому (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Основні фактори впливу на економічний стан підприємства

Узагальнюючи результати проведених розрахунків, можемо зробити наступні висновки:

– порівняно із 2021 роком протягом 2022 – 2023 років зменшуються

обсяги валової маржи. За цей же період зменшуються ефект від комерційних, управлінських витрат та фінансової діяльності;

– в 2022 та 2023 роках зростає боргове навантаження підприємства, підвищується рівень безвідсоткових зобов'язань у власному капіталі;

– в 2023 році порівняно із 2022 роком покращується управління дебіторською заборгованістю, запасами, основними засобами.

3.2 Система показників для проведення моніторингу економічного стану підприємства

Умови сьогодення потребують постійного моніторингу діяльності підприємства, тому що загальний діагноз стану підприємства або розгляд лише окремо взятих показників не дозволяє отримати повну картину факторів, які визначають його економічний стан. Вважаємо, що ключовими напрямками такого дослідження натеper мають бути: оцінка та аналіз структури майна і капіталу підприємства, його фінансових можливостей, задоволення потреб споживачів, ємкості ринку.

Пропонуємо проводити оцінку структури майна підприємства у розрізі товарної, розрахунково-грошової та виробничої складових. Для цього сформуємо таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 – Структура майна підприємства

Показник (інформаційне забезпечення)	Сума по роках, тис.грн			Структура по роках, %		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
1. Товарна (Б р.1103 + р. 1104)	2207	51115	77608	0,43	9,84	12,60
2. Розрахунково-грошова (Б р.1110 ÷ р.1190)	258194	183429	244640	49,88	35,30	39,72
3. Виробнича (Б р.1095 + р.1101 + р.1102)	257241	285016	293616	49,69	54,86	47,68
4. Разом (Б р. 1300)	517642	519560	615864	100,0	100,0	100,0

Товарна частина майна підприємства щорічно зростає. Темп приросту в

2022 році – в 22,16 рази, в 2023 році – 51,83 %. Виробнича частина майна також зростає, проте значно меншими темпами. Темп приросту в 2022 році – 10,8 %, в 2023 році – 3,02 %. Приріст розрахунково-грошової частини майна підприємства в 2022 році зменшився на 28,96 %, в 2023 році збільшився на 33,37 %.

Для проведення оцінки динаміки капіталу підприємства за ознакою тривалості участі в діяльності сформуємо таблицю 3.5.

Таблиця 3.5 – Динаміка капіталу підприємства за ознакою тривалості участі у діяльності

Показник (інформаційне забезпечення)	Сума, тис.грн			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1. Постійний капітал (Б р.1495)	416533	441768	471865	25235	30097
2. Сталі зобов'язання (Б р.1595)	0	0	0	0	0
3. Мобільні зобов'язання (Б р.1695)	101109	77792	143999	-23317	66207

Постійний капітал підприємства зростає: у 2022 році порівняно із попереднім роком на 6,06 %, в 2023 році порівняно із попереднім роком на 6,81 %. Зростання цього показника свідчить про зростання економічного потенціалу та стійкість підприємства до коливань на ринку капіталу. Мобільні зобов'язання у 2022 році зменшились на 23,06 %, а у 2023 році збільшились на 85,11 % порівняно із попереднім роком. Зростання цих зобов'язань негативно впливає на поточну ліквідність підприємства.

Показники для оцінки динаміки власного капіталу підприємства наведено в таблиці 3.6 [12, 27]. Коефіцієнт захисту власного капіталу демонструє частину власного капіталу, яка виконує захисну функцію. Його мале значення свідчить про невеликий розмір резервного капіталу на випадок погіршення фінансового стану. Коефіцієнт ризику власного капіталу за досліджуваний період є значно вищим за нормативне значення (5 та вище). Він показує рівень ризику втрати підприємством свого статутного капіталу. Коефіцієнт захисту статутного капіталу підприємства низький, менший за нормативне значення (0,15). В таких випадках бажано щорічно збільшувати резервний фонд на 5%. Значення

коефіцієнту розвитку підприємства за рахунок самофінансування зменшується.

Таблиця 3.6 – Динаміка власного капіталу підприємства

Показник (інформаційне забезпечення)	Сума, тис.грн			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022- 2021	2023- 2022
1. Коефіцієнт захисту власного капіталу (захисна функція) (Б (р. 1410 + р. 1415)/ Б р. 1495)	0,0005	0,0091	0,0085	0,0086	-0,0006
2. Коефіцієнт ризику власного капіталу (Б (р. 1495 - р. 1410 - р. 1415)/ Б (р. 1410 + р. 1415))	1954,55	108,92	116,55	- 1845,6 3	7,63
3. Коефіцієнт захисту статутного капіталу (Б р. 1415 / Б р. 1495)	0,0005	0,0091	0,0085	0,0086	-0,0006
4. Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності (Б (р. 1415 у поточному році + р. 1420 у поточному році - р. 1415 у попередньому році - р. 1420 у попередньому році) / ЗФР р. 2350)	0,95	0,78	0,79	-0,17	0,01
5. Рентабельність власного капіталу, % (ЗФР р. 2350/2355 / (0,5×Б (р. 1495 у поточному році + р. 1495 у попередньому році)) ×100%)	20,48	6,39	8,34	-14,09	1,95
6. Оборотність власного капіталу (ЗФР р. 2000 / Б (0,5×(р. 1495 у поточному році + р. 1495 у попередньому році))	2,14	1,34	1,86	-0,79	0,52
7. Приріст власного капіталу (Б р. 1495 у поточному році – Б р. 1495 у попередньому році)	73930	25235	30097	-48695	4862

Причиною цього є виведення прибутку для виплати дивідендів. Рентабельність та оборотність власного капіталу мають спадну динаміку, що свідчить про поступове зменшення ефективності власного капіталу підприємства. В 2022 році обсяг власного капіталу (ключовий цільовий показник роботи підприємства) зменшився на 48695 тис.грн. В 2023 році завдяки продуманій виробничій, комерційній та фінансовій політиці, він збільшився на 4862 тис.грн, що у наступному періоді дозволить підвищити ефективність використання власного капіталу.

Для визначення типу фінансової стійкості підприємства складемо таблицю 3.7. Згідно проведених розрахунків впродовж 2021 – 2023 років

підприємство знаходилось у зоні нормальної стійкості, тобто у нього є нормальна величина запасів і витрат для здійснення виробничо-господарської діяльності.

Таблиця 3.7 – Тип фінансової стійкості підприємства [12, 27]

Показники	Рік		
	2021	2022	2023
1. Джерела власних коштів	416533	441768	471865
2. Необоротні активи	186388	211570	207763
3. Наявність власних оборотних коштів (ряд. 1 – ряд. 2)	230145	230198	264102
4. Довгострокові кредити і позикові кошти (довгострокові зобов'язання)	0	0	0
5. Наявність власних і довгострокових позикових джерел коштів для формування запасів і витрат (ряд. 3 + ряд. 4)	230145	230198	264102
6. Короткострокові кредити і позикові кошти (поточні зобов'язання)	101109	77792	143999
7. Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів (ряд. 5 + ряд. 6)	331254	307990	408101
8. Загальна величина запасів	121968	151054	158486
Надлишок (+), нестача (–) власних коштів (ряд. 3 – ряд. 8)	108177	79144	105616
Надлишок (+), нестача (–) власних середньострокових і довгострокових джерел для формування запасів (ряд. 5 – ряд. 8)	108177	79144	105616
Надлишок (+), нестача (–) загальної величини основних джерел для формування запасів (ряд. 7 – ряд. 8)	209286	156936	249615
Тип фінансової стійкості	Нормальна	Нормальна	Нормальна

Вважаємо, що умовами подальшого зростання рівня прибутковості підприємства та забезпечення фінансової стійкості є:

- досягнення зростання доходів від операційної діяльності та зниження витратомісткості виробництва продукції за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів підприємства (основних засобів, матеріальних, трудових); забезпечення високого рівня організації виробництва та умов праці;
- постійний контроль якості робіт, продукції та послуг підприємства; дотримання економічно обґрунтованих норм та стандартів; мотивація робітників до бездефектної роботи;
- розробка ефективної маркетингової стратегії та цінової стратегії з урахуванням кон'юктури ринку.

Як зазначалось вище, зміст результатів моніторингу економічного стану підприємства виходить за межі розрахунку тільки окремих або узагальнюючих показників (коефіцієнтів). Дослідження економічного стану підприємства також передбачає розрахунок та вивчення системи показників, що відображають окремі аспекти підприємницької діяльності. Тому для проведення більш детального моніторингу економічного стану підприємства, рахуємо за доцільне сформувати узагальнену таблицю системи основних показників у сфері виробництва, фінансів та маркетингу із зазначенням їх інформаційного забезпечення (формул розрахунків) та напрямку нормативних змін (додаток Б) [37].

Розрахунки вище зазначеної системи показників варто проводити за декілька періодів з використанням табличного редактора Excel. Це надасть можливість фахівцям підприємства мати повну та релевантну інформацію для порівнянь отриманих результатів, прийняття відповідних управлінських рішень щодо визначення потрібного напрямку змін у економічному стані підприємства.

3.3 Загальні рекомендації щодо визначення напрямків забезпечення економічного зростання підприємства за умов воєнного стану та повоєнної відбудови країни

Дослідження викликів та загроз функціонування галузі з виробництва будівельних матеріалів в умовах військового стану, до якої відноситься «ТДВ «Хмельницькзалізобетон», дозволяє стверджувати, що основними із них є наступні:

- 1) у розрізі виробничо-господарської складової: погіршення логістичної й енергетичної інфраструктури. Через це відбувається ускладнення доступу до ресурсів і зростання їх вартості (зокрема, підвищення вартості та перебої з енергетичними ресурсами, зростання вартості ПММ та газу). Зменшується

інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств. Виникають проблеми у модернізації виробництва, залученні в виробничий процес прогресивної техніки та технології через їх здорожчення та неможливість доставки із закордону. Наявні структурні дисбаланси у кадровому забезпеченні через дефіцит та міграцію кваліфікованих кадрів. Виникають проблеми у соціальній сфері через вимоги до збільшення оплати праці працівників за умов скорочення замовлень, обсягів виробництва;

2) у розрізі фінансово-економічної складової: зміни у попиті на будівельні матеріали та погіршення купівельної спроможності призводять до зменшення доходів, наявними є нестача оборотного капіталу, ускладнення співпраці із банківськими установами й здороження вартості залучення капіталу, зростання рівня тіньової економіки тощо.

З огляду на вище зазначене, основними інструментами розвитку підприємства за умов воєнного стану є:

- відновлення роботи з орієнтацією на споживчий попит;
- часткова диверсифікація та реорганізація виробничо-господарської діяльності;
- за можливості максимальне збереження кваліфікованого персоналу, матеріальних активів та товарних запасів;
- розробка продукції, яка створює нові можливості для розвитку та підвищення конкурентоздатності;
- розвиток та посилення партнерських відносин із постачальними й клієнтами, тобто налагоджування ефективних комунікаційних зв'язків із усіма зацікавленими сторонами;
- постійний моніторинг ключових бізнес-індикаторів для того щоб виявити як нові виклики у підприємницькій діяльності, так і можливості для їх усунення та знаходження шляхів зростання;
- застосування стратегічного планування, а не відмова від нього.

У повоєнний період, в умовах відбудови країни, ключовими інструментами стабілізації економічного стану підприємства та його подальшого розвитку є:

- реорганізація діяльності з огляду на рівень споживчого попиту;

- відновлення логістичних маршрутів та повного циклу ділової активності;
- збільшення інвестицій у розширення виробничих потужностей та їх модернізацію;
- розширення географії збуту продукції та організація безпечного експорту;
- співпраця з міжнародними партнерами щодо впровадження новітніх стандартів та технологій.

Дуже нагальною та актуальною для підприємств галузі з виготовлення виробів із бетону буде підтримка з боку держави за рахунок зменшення податкового навантаження і введення стимулюючої податкової політики, поліпшення інвестиційного клімату, запровадження державної програми страхування інвестицій, підтримка розвитку внутрішнього потенціалу України як з боку держави, так і іноземних інвесторів щодо виготовлення будматеріалів для відновлення секторів «Освіта» (1653 проекти, загальний обсяг робіт – 7,88 млн м²), «Промисловість, торгівля та послуги» (759 проекти, загальний обсяг робіт – 3,99 млн м²), «Охорона здоров'я» (460 проекти, загальний обсяг робіт – 2,51 м²), стимулювання локального виробництва, фінансова допомога банків, міжнародних фондів, організацій та донорів для фінансування проектів по відновленню.

Таблиця 3.8 – Розробка та обґрунтування пропозицій щодо методів проведення діагностики економічного стану ТДВ «Хмельницькзалізобетон» і визначення напрямків його зростання

Захід	Методи здійснення заходів	Цілі, що досягаються	Показники ефективності, що характеризують результат
3.1. Оцінювання бізнес-моделі підприємства за допомогою 12-ти факторної моделі ROE	Застосування 12-ти факторної моделі рентабельності власного капіталу (Return On Equity або скорочено ROE)	Формування системи оціночних (економічних) показників діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон», розрахунок на їх основі коефіцієнтів для 12-ти факторної моделі ROE, побудова ерцграми	Визначено характер впливу внутрішніх факторів на поточний стан підприємства за допомогою сформованої системи оціночних показників, зокрема: чистого доходу від реалізації продукції, різних видів прибутку, оборотних та необоротних активів, власного та позикового капіталів. Графічне зображення результатів розрахунків у вигляді 12-ти кінцевої зірки – ерцграми. Згідно ерцграми чим далі від центру знаходиться розрахований коефіцієнт, тим кращим є його значення
3.2. Розробка системи показників для проведення моніторингу економічного стану підприємства	Діагностика економічного стану підприємства на засадах моніторингу (постійного відстежування змін у підприємницькій діяльності суб'єкта господарювання)	Інформаційне забезпечення системи підтримки прийняття своєчасних якісних управлінських рішень регулювального характеру	Своєчасна та комплексна оцінка основних сфер діяльності суб'єкта господарювання надає можливість підвищити ефективність управління його економічним станом
3.3 Загальні рекомендації щодо визначення напрямків забезпечення економічного зростання підприємства за умов воєнного стану та повоєнної відбудови країни	Узагальнення результатів дослідження викликів та загроз функціонуванню підприємства за умов воєнного стану	Виявлення напрямів покращення економічного стану підприємства	Формування рекомендацій щодо інструментів стабілізації економічного стану та подальшого розвитку підприємства за умов воєнного стану та повоєнної відбудови країни

ВИСНОВКИ

У відповідності до теми магістерської роботи «Діагностика економічного стану підприємств з виготовлення виробів із бетону на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» (м. Хмельницький)», в першому розділі роботи було досліджено теоретико-методологічні аспекти діагностики економічного стану підприємства. Інформаційною базою слугували періодична економічна література, фахові статті, тези та інші джерела за темою дослідження.

Предметом дослідження була сукупність теоретичних й практичних положень щодо проведення діагностики економічного стану підприємства.

Відповідно до теми дослідження, у першому розділі було розглянуто та узагальнено сутність, зміст; мету, завдання, принципи та функції діагностики економічного стану підприємства, досліджено види діагностики залежно від цілей та напрямків дослідження; основні оціночні показники та складові елементи процесу діагностики економічного стану підприємства.

Доведено, що в умовах сьогодення посилюється актуальність систематичного дослідження діяльності суб'єктів господарювання як з точки зору їх поточного стану, так і можливих перспектив розвитку. Інструментарій діагностики дозволяє фахівцям, спеціалістам та керівникам підприємства проводити ґрунтовний аналіз об'єкта дослідження, отримувати повну і релевантну інформацію про економічний стан підприємства для прийняття продуманих управлінських рішень, виявляти існуючі загрози та негативні тенденції в його діяльності за прямими та не прямими ознаками, а також визначити наявні внутрішні й зовнішні резерви для підвищення ефективності використання його ресурсів та напрямки подальшого сталого розвитку.

В другому розділі магістерської роботи було проведено дослідження викликів, загроз та стану підприємств з виготовлення виробів з бетону. Проведено аналіз господарської діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023 роки.

ТДВ «Хмельницькзалізобетон» – це підприємство, яке має достатній економічний потенціал, ефективно його використовує та створює можливості для забезпечення стійкого розвитку у майбутньому. Основними напрямками діяльності підприємства є: випуск залізобетонних виробів, бетонних конструкцій; розчинів вапняного та цементного; столярних виробів. Продукція підприємства використовується для будівництва промислових підприємств, житлових будинків, індивідуальних будинків та шкіл. Основна продукція – це плити, фундаменти, перемички, плити огорожі балконів, опорні подушки, прогони, підвіконники, тротуарна плитка, бруківка, вікна та двері з деревини, вироби з пластмаси тощо. Крім основної діяльності, ТДВ «Хмельницькзалізобетон» надає такі послуги: автотранспорту; послуги лабораторії; послуги по оренді майна; послуги громадського харчування.

Підсумовуючи проведений аналіз виробничо-господарської діяльності ТДВ «Хмельницькзалізобетон» за 2021 – 2023 роки можна зробити наступні висновки:

1) віддача сукупного економічного потенціалу підприємства найкращою була у 2021 році. У цей період воно працювало найбільш ефективно;

2) в 2022 році було реалізовано продукції лише на 576737 тис. грн, в 2023 році обсяг реалізації продукції збільшився до 849716 тис. грн;

3) основні засоби підприємства щороку оновлюються. Але ефективність їх використання за досліджуваний період зменшується. Так якщо в 2021 році фондівіддача складала 4,6 грн, то в 2023 році – лише 2,76 грн (проте це значення більше ніж у 2022 році, коли фондівіддача була найменшою – 2,13 грн);

4) в 2023 році порівняно із 2022 роком середньорічний, середньоденний, середньогодинний виробіток зростали. Тобто негативну динаміку цих показників у 2022 році було подолано а, отже, і ефективність використання персоналу підприємства в 2023 році підвищується;

5) суттєвих структурних зрушень в операційних витратах за 2021 – 2023 роки не відбувалось. Найбільша питома вага припадає на матеріальні

витрати, найменша – на інші витрати. Продукція товариства є досить матеріаломісткою та витратомісткою. Витрати на 1 грн реалізованої продукції зростають, та у 2023 році вони сягнули 0,93 грн;

7) на протязі 2021-2023 років діяльність товариства була прибутковою та рентабельною. Зауважимо, що в 2023 році чистий прибуток складав 38102 тис. грн, що майже в 2 рази менше ніж в 2021 році;

9) аналіз фінансового стану показав, що значення більшості розрахованих показників знаходяться у межах нормативних значень, підприємство є фінансово незалежним, стійким.

Отже не зважаючи на те, що діяльність підприємства знаходиться під впливом багато чисельних негативних факторів зовнішнього середовища, воно продовжує досить успішно функціонувати на ринку із виготовлення виробів із бетону для будівництва.

В третьому розділі магістерської роботи були розроблені та обґрунтовані пропозиції щодо методів проведення діагностики економічного стану ТДВ «Хмельницькзалізобетон» і визначення напрямків його зростання:

1) оцінювання бізнес-моделі підприємства за допомогою 12-факторної моделі ROE;

2) розробка системи показників для проведення моніторингу економічного стану підприємства;

3) загальні рекомендації щодо визначення напрямків забезпечення економічного розвитку підприємства за умов воєнного стану та повоєнної відбудови країни.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх практичного використання для оцінювання поточного економічного стану ТДВ «Хмельницькзалізобетон», для визначення та обґрунтування шляхів усунення проблем та загроз у його господарській діяльності для подальшого стійкого розвитку.

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга: Локалізація відновлення в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-ERA-Reconstruction-Capacity-Report-BFO_web_ua.pdf
2. Бохонко О.В. Трансформація сутності поняття «економічна діагностика» в сучасній науковій думці / О.В. Бохонко, Р.М. Стрільчук // Науковий Вісник ХДУ. – 2017. – Випуск 23. Частина 2. – С. 106 – 109.
3. Верба В.А. Організація консалтингової діяльності: навч. посіб. / В.А. Верба, Т.І. Решетняк. – Київ: вид-во КНЕУ, 2000. – 242 с.
4. Вітчизняних аналогів для частини імпортованих матеріалів у девелоперських проєктах поки що немає - опитування забудовників, 21.03.2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/economic/975075.html>
5. Волкова Н. А. Економічний аналіз: навч. посібник. / Н.А. Волкова, Н.Е. Подвальна, К.Д. Семенова. – Одеса: ППЦ «Белка», 2021. – 240 с.
6. Голей Ю.М. Сутність, завдання та методи діагностики економічної діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку ефективного менеджменту / Ю.М. Голей // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2023 – № 4 (130) – С. 58-64.
7. Голюк Д.В. Дослідження стану та проблем розвитку ринку будівельних матеріалів України / Д.В. Голюк, Т.В. Головач // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції», 20 листопада 2024 р, м. Хмельницький, ХНТУ (прийнято до друку)
8. Голюк Д.В. Стан та проблеми розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів на прикладі ТДВ «Хмельницькзалізобетон» / Д.В. Голюк, Т.В. Головач // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними

системами», 6 грудня 2024 р, м. Луцьк, ЛНТУ (прийнято до друку)

9. Дробишева О.О. Сучасні підходи до визначення поняття «економічна діагностика» / О.О. Дробишева // Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми економічного розвитку в сучасних умовах». – ЗДІА. – 2014. – С. 171 – 176.

10. Економічна діагностика [Текст] : навч. посіб. / Т. Ф. Косянчук, В. В. Лук'янова, Н. І. Майорова, В. В. Швид ; за заг. ред. Т. Ф. Косянчук. – Львів : «Новий Світ-2000», 2007. – 452 с.

11. Економічна діагностика: Підручник / В. Л. Дикань, І. В. Токмакова, В.О. Овчиннікова та ін. – Харків: УкрДУЗТ, 2022. – 284 с.

12. Економічний аналіз : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти / Н. Ю. Рекова, Є. О. Підгора, В. В.Ровенська, О. В. Латишева, Т. П. Гітіс, І. Ю. Єрфорт, І. І. Смирнова, С. В. Касьянюк. – Краматорськ : ДДМА, 2022. – 200 с.

13. Жадько К.С. Діагностика стану господарської діяльності суб'єкта господарювання / К.С. Жадько, А.Ю. Сірко // Науковий погляд: економіка та управління. – 2018. – № 1 (59) – С. 50 – 56.

14. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд – оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року [Електронний ресурс] // Kyiv School of Economics: сайт. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3826190-suma-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-cerez-vijnu-sagnula-vze-155-milardiv-kse.html>

15. Зайцева І.Ю. Управління діагностикою фінансово-господарської діяльності підприємства [Електронний ресурс]. / І. Ю. Зайцева, І. Ю. Бомко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020/2021. – № 72-73. – С. 173 –181

16. Коваленко-Марченкова Є.В. Теоретичні аспекти оцінки економічного стану підприємства / Є.В. Коваленко-Марченкова, О.В. Кірнос, М.О. Бородін // Національна економіка. – 2018. – № 6. – С. 65 – 69.

17. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика. 2-ге вид. [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 456 с.

18. Кулик А.В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. / А.В. Кулик. – К.: ДП «Вид. Дім «Персонал», 2018. – 452 с.
19. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством : [опорний конспект лекцій] / Л.О. Лігоненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 270 с.
20. Мельник О.Г. Методи діагностики виробничо-господарської діяльності підприємства / О. Г. Мельник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 647. – С.120 – 124.
21. Методи діагностики та прогнозування розвитку підприємства : навчальний посібник / Г. Б. Веретенникова, Н. М. Омелаєнко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 189 с.
22. Мулик Т.О. Організація діагностики діяльності підприємства та його бізнес-процесів: теоретико-методичні підходи / Т.О. Мулик //Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2019. – №17. – С. 158 – 164.
23. Озейчук А. Тенденції будівельного ринку України під час воєнного стану [Електронний ресурс] / А. Озейчук // RAUTA. – Режим доступу: <https://rautagroup.com/uk/tendentsiyi-budivelnogo-rinku-ukrayini-pid-chas-voynnogo-stanu/>
24. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
25. Павлова І.А. Діагностика економічного стану стійкого розвитку промислового підприємства / І.А. Павлова, Ю.А. Макушева, Л.Г. Серова // Економічні відносини. – 2019. – Т.9. – №2 – С.1395 – 1406.
26. Павловські Г. Управлінська діагностика в системі цілей економічної діагностики підприємства / Г. Павловські // Інвестиції: практика та досвід . – 2017. – № 7. – С. 66 – 73.
27. Паршин Ю.І. Основи економічного аналізу: навч. посібник / Ю.І. Паршин, О.А. Паршина. – Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2021. – 180 с.
28. Ринок будівництва відновлюється: що буде з цінами на матеріали до кінця року. Ukrainian Council of Shopping Centers (UCSC): сайт [Електронний

ресурс] // Українська Рада Торгових Центрив. – Режим доступу: <https://www.ucsc.org.ua/rynok-budivnytva-vidnovlyuyetsya-shho-bude-z-czinamy-na-materialy-do-kinczya-2023-roku/>

29. Роговий А.В. Економічна діагностика підприємства: теоретичні та практичні аспекти дослідження / А.В. Роговий // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 6. – С. 457 – 459.

30. Сарай Н.І. Економічна діагностика. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Економіка підприємства» усіх форм навчання. / Н.І. Сарай. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 165 с.

31. Скриньковський Р.М. Поелементна бізнес-діагностика діяльності підприємства. / Р.М. Скриньковський // Економіка та управління підприємствами. – 2016. – С. 207 – 214.

32. Стеценко С. П. Фінансовий аналіз та економічна діагностика: навчальний посібник для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка». / С.П. Стеценко, Л.В. Сорокіна, К.В. Ізмайлова. – Київ: КНУБА, 2019. – 159 с

33. Структурні зміни та виклики в будівельній індустрії України: аналіз та прогнози, серпень 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/09/02_09_24_Zvit_Strukturni_zmini_ta_vikliki_v_budivelnni-_industrii--.pdf

34. Управлінська діагностика: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання / Упорядник: С.О. Заїка – Харків: ДБТУ [б. в.], 2023 – 270 с.

35. Чевганова В. Я. Методика діагностування економічного стану підприємства [Електронний ресурс]. / В. Я. Чевганова // Ефективна економіка. – 2014. – № 3. – 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2828>

36. Швиданенко Г.О. Діагностика діяльності підприємства: сутність та моделі / Г.О. Швиданенко // Матеріали ІІ Міжн. наук._практ. конф. «Економіка

підприємства: теорія та практика», (13-14.03.2008 р.). – К.:КНЕУ, 2008. – С. 96 - 98.

37. Швиданенко Г.О. Формування бізнес-моделі підприємства: навч. посіб. / Г. О. Швиданенко, Н. В. Ревуцька. – К. : КНЕУ, 2013. – 423 с.

38. Ярова В.В. Теорія економічного аналізу: навч. посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей: 051 «Економіка», 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування». / В.В. Ярова, В.О. Велієва. – Харків. ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2022. – 115 с.

